

XVI. évfolyam
2. szám
ROMALAP
2008. február
Ára: 250 Ft

*„Amire szívesen emlékszem vissza az
életemből, csak morzsák. A galambok
nem laknának jól velük egy 2 x 2-es
parkban...”*

Beszélgetés Jónás Judit színésznővel

LD

HOSSZÚ ÚT

„LUNGO DROM”

Népi megfigyelések, babonák és időjósló napok az év harmadik havában

Március 4.

- Patkány- s egerűző nap. A régi székelek és délföldiek úgy hitték, hogy legeredményesebben Kázmér napján lehet a házkörüli rágcsálókat eltávolítani, ezért e napon mozgósították az összes ilyen praktikát.
- „Amely házból e napon kisérik az egereket, oda soha vissza nem térnek.”

Március 9.

- „Amilyen Franciska napja, olyan lesz az egész hónap.”

Március 12.

- „Gergely napján rossz idő jár.” „Gergely napja ritka, ha jó, hideg, szeles, sokszor van hó.”
- „Ha e napon csúnya az idő, úgy előző a róka a lyukából és végleg künn marad, ha szép időt lel két hétre még visszabújik.” A Gergely-napi rossz idő már másnapi tavaszkezdést, a jó idő még félhavi telet jelent.
- „A Gergő-napi szél Szent György-napig él.”
- Ha Gergely napján nagy pelyhekben hull a hó, három napig havazni fog.

Március 18.

- A népi bölcsélet első általános megleghozó napnak tekint. Ki ne ismerné a népi rigmust? „Sándor, József, Benedek – zsákban hozza a meleget.” Vagy a másik hasonlót? „Sándor, József, Benedek – jönnek a jó melegek.”

Március 19.

- Népi tavaszkezdő nap. Sok helyen e nap engedték először a marhákat a legelőre, s ekkor engedték ki a méheket is először.
- Ezen a napon kell a magyar néphagyomány szerint a fokhagymát, a krumplit és a kaprot ültetni, ha bő termést remélünk.
- Ha e napon megdördül az ég – úgy tartották – nyáron, Péter-Pálkor jég veri a határt.

- „Ha József napján derül – a bőség hozzánk beül.”
- „Ha József napján fúj a szél, hetekig át szél kísér.”
- Az Alföld egyes vidékein úgy tartják, hogy ha József-napon széles aransárga sávval mutatkozik szivárvány az égen, akkor bő búzatermés, ha a vörös sávja széles, akkor bő bortermés ígérkezik az elkövetkezendőkben.

Március 21.

- A csillagászati tavasz első napja. A Benedek-napon ültetett fokhagyma termését nagy becsben tartották, mert a boszorkányok rontása elleni védelmet jelentett. Ezért március 21-én jól megjelölt kerítésben külön e célra nevelték a fokhagymát, s betegség esetén mindig ezzel főztek-sütöttek, de ették nyersen is.
- „Ha Benedek-nap dörög az ég, száraz nyár jön ránk.”

Március 24.

- Szlavóniából elterjedt szokásként, a hazai hagyományok szerint is e napon kell ültetni a káposztát.

Március 25.

- Gyümölcsoltó Boldog Asszony napja. E napon kell a Skolasztika napján (február 10.) metszett, s eddig a pincében tartott oltóágakat elhelyezni. E napon kell kezdeni a szőlőben a metszést is.
- Fecskehajtonak is mondták e napot, mert a jó idő ekkortól már hazafele hajtja a vándormadarakat, többnyire már meg is érkeznek.
- Irén napja egyébként egyike az úgynevezett negyvenes napoknak, amelyek időjárása megegyezik a rákövetkező negyven napéval.
- Amit e napon vetnek, az biztosan kikel – tartja a néphit.
- Ha e nap estéjén brekegnek a békák, még májusban is fagy jöhet.

háas

ROMA LAP
Megjelenik
havonta.

Megjelenik havonta a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Esélyegyenlőségi Programiroda Osztályának támogatásával. Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 5000 Szolnok, Aranka utca 3. – Telefon/Fax: 06-56/513-952, 513-953. Levelezési cím: SZOLNOK Pf.: 77 5001 – e-mail: otka@interware.hu – Internetcím: www.lungodrom.hu. Főszerkesztő: Paksí Éva – Főmunkatárs: Farkas Kálmán – Tervezőszerkesztő: Gudmon András. Munkatársak: Géczy József, Hegedűs Sándor, Józsa Zoltán, Nyári Gyula, Rácz Lajos, Varga Ilona. – Szerkesztőségi titkár: Pálfi Elvira. Felelős kiadó: Farkas Flórián

Címlapfotó: Nyári Gyula

Nyomdai munkák: KARCAGI NYOMDA KFT.
Felelős vezető: Márkusné Tankó Orsolya és Nagyné Tankó Tímea ügyvezető igazgató

ISSN 1216-982X

Ha járnék a föld alatt

Ha járnék a föld alatt,
ne sírj értem kedves,
öltözz patyolat ruhába,
s ha viharokkal ordító
farkastél járna ajtód előtt:
fészekszemedből kiröppenő
madárkönyyeid
ne szálljanak utánam,
mert messze vagyok,
mint a Földtől a Nap:
útközben megfagynának.

Ha járnék a föld alatt,
ne sírj értem kedves,
öltözz patyolat ruhába,
ha ablakodon
harangszó kopog be,
ha tányérodiban lenne még
leves: gondoldj rám,
de ne írd, ne üzenj,
mert jól lezárt
koporsóházamhoz
nem jár a postás.

Ha járnék a föld alatt,
ne sírj értem kedves,
öltözz patyolat ruhába,
ha járnál
gombáktól gyöngyös réteken,
gondoldj rám:
én is ott leszek egy
harmatokkal zokogó fűszál
képiben, könnyen rám ismeresz:
a legfiervadóbba leszek,
ülj le mellém, de ne sokáig
üldögélj, mert a halálos hideg
beszivárogozott csontjaidba,
s a földön át,
holtan zuhansz a karomba.

Gyönyörű halál szép születés

Felesleges így súlyosan sírnod éveken át,
én megszoktam naponta a gyönyörű halált,
és megszoktam naponta a szép születést.
nem jár a végtisztesség...

Várlak

Talpam alatt
kisorvadtak az utak,
hát várlak a kavicsok
hátsó alatt,
várlak a didergő
téli temetőben,
várlak földzivatárban,
várlak, akkor is
várlak,
ha deszkával szögezték be
megárvult számat.

Csemer Géza:
Csulanó, a vitéz cigány című mesedarabja
a Hókirálynő Meseszínpad előadásában.
Fotó: Halász Katalin

ARCUSFEST A KULTÚRÁK PÁRBESZÉDÉNEK ÉVÉBEN

♦ Hatodik alkalommal rendezik meg február 23. és március 2. között a Magyarországi Nemzetiségi Színházi Találkozót a budapesti Thália Színházban és Bábszínházban a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány szervezésében. Az Arcusfest 2008-on 19 nemzetiségi színházi műhely vesz részt 22 előadással. Az Arcusfest célja, hogy ösztönözze, támogassa, fejlessze a magyarországi nemzetiségek anyanyelvű színjátszását, elősegítse kapcsolataik építését: egymás között, a magyar színházi szakmával és nemzetközi téren is. A rendezvény egyben lehetőséget nyújt arra is, hogy a nemzetiségi színjátszás a „saját” nemzetiségi közönségen túl a nagyobb nyilvánosság előtt is bemutatkozzon, elfogadottá váljon. A találkozó fő üzenete, hogy a veszélyeztetett kisebbségi kultúrák, nyelvek és az őket képviselő nemzetiségi színházak rendelkeznek belső megújulási, innovatív erővel, hagyományos értékeket hordoznak a többség számára is, és kapcsolatot jelentenek az anyanemzetek és Európa más kultúrái felé. Kölcsönhatásuk új értékeket teremthet. Az Arcusfest a sokszínűség, az interetnicitás, a párbeszéd, a kommunikáció, a nyitottság és az együttműködés értékeit üzeni.

Idén 11 nemzetiség képviselteti magát, köztük négy roma színházi formáció – Duende Színházi Társulás; Karaván Színház; Reneszánsz Roma Műhely; Hókirálynő Meseszínpad – is szerepel majd a találkozón.

PARLAMENT ELÉ AKARJÁK VINNI A KONCEPCIÓT

♦ **Dr. Kállai Ernőt**, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosát, mint a kisebbségi közösségek szószólóját, felkérték az országos kisebbségi önkormányzatok elnökei, hogy a velük közösen kidolgozott, a kisebbségek parlamenti képviselétéről szóló koncepciót adja át a kormány képviselőjének. A kisebbségi ombudsman az idén első alkalommal hívta össze a II. Kisebbségi Kerekasztalt, amelyre meghívást kapott **Gémesi Fe-**

renc, a Miniszterelnöki Hivatal kisebbségpolitikáért felelős szakállamtikára is. A találkozón a kisebbségi közösségek arra kérték a kormányt, hogy kezdje el a több mint másfél évtizede fennálló mulasztásos alkotmányértéktől orvosló törvényjavaslat kidolgozásához szükséges egyeztető tárgyalásokat.

KÁLLAI ERNŐ ÜZENET TABAJDINAK

♦ *Előbb Magyarországon kell megoldani a kisebbségek parlamenti képviselésének helyze-*

*tét, és csak ezt követően lehetne európai szinten gondolkodni – mondta a kisebbségi ombudsman, akit az MTI szerdán annak kapcsán keresett meg, hogy az MSZP európai parlamenti delegációjának vezetője egy összeurópai kisebbségi parlament megteremtését szorgalmazta. **Tabajdi Csaba** Brüsszelben, a „Kisebbségek a bővülő Európában” című konferencián arról beszélt, hogy jó lenne végre összehangolni a különböző európai szervezetek kisebbségvédelmi tevékenységét, mert jelenleg feleslegesen folyik párhuzamos munka az Európa Tanácsban, az EBESZ-*

ben és az uniós intézményekben, ezért egy összeurópai kisebbségi parlament megteremtését sürgeti.

A magyar szocialista képviselő szerint az európai kisebbségvédelem új tennivalója, hogy normatív szabályozást teremtsen a nemzeti kisebbségek, a romák és az új, vagy migráns kisebbségek számára.

HATÁROZOTT TÖREKVÉS A ROMA FIATALOK BEKERÜLÉSÉNEK ELŐSEGÍTÉSE A TÚZOLTÓSÁGOKHOZ

♦ A „Romák esélyegyenlősége a foglalkoztatásban a katasztrófavédelem és a tűzoltóság területén” címmel negyedik alkalommal tartott tanácskozást az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium (ÖTM) és az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) ezúttal Pest megyei cigány kisebbségi önkormányzati vezetőknek és tűzoltójelölteknek Budapesten.

A résztvevő Pest megyei önkormányzatok vezetőket és az érdeklődő fiatalokat az OKF szakemberei tájékoztatták a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok létszámbővítési lehetőségeiről, a felvétel előképzettségi, egészségügyi, pszichikai követelményeiről, a tűzoltók képzéséről, az elérhető karierről. Ez a tanácskozás is része annak a kampánynak, melyet az ÖTM és az OKF indított el annak érdekében, hogy minél több roma fiatal kerüljön be a tűzoltóságokhoz. **Dr. Csire Péter** a minisztérium humánpolitikai vezetője hangsúlyozta: a tárca határozott törekvése elősegíteni a roma fiatalok bekerülését a tűzoltóságokhoz.

A felhívás óta eltelt mindössze egy hónap alatt a minisztériumba több mint 70 roma származású tűzoltójelölt küldte be a jelentkezési lapját azokon felül, akik közvetlenül a különböző önkormányzati tűzoltóságokhoz jelentkeztek. A jelentkezési határidő lejárt – 2008. feb-

ruár 15. – után minden jelentkező értesítést kap arról, hogy megfelel-e az előzetes feltételeknek, valamint arról, mikor kell az egészségügyi alkalmassági vizsgálaton megjelennie.

MOHÁCSI VIKTÓRIA: SZÉGYENTELJESEK BERLUSCONI SZAVAI

♦ Mohácsi Viktória azonnali, nyilvános bocsánatkérésre szólította fel az olasz jobboldali politikust, *Silvio Berlusconi*. Mohácsi Viktória liberális európai parlamenti képviselő, valamint több tucat, zömmel európai roma civil szervezet felhőborodásának adott hangot amint, hogy Silvio Berlusconi – mint közleményükben írták – kijelentette: miniszterelnökként „zéró toleranciát” hirdetne „a romákkal, az illegális bevándorlókkal és bűnözőkkel szemben”.

„Alulírottak, mint e nyilatkozat támogatói hisszük, hogy egy európai uniós tagállam volt miniszterelnökének a szájából elhangzott szavak nem csak elfogadhatatlanok, de szégyenteljesek is. Felhívjuk minden közszereplő figyelmét, hogy határolódjanak el – különösen egy választási kampányban – mindennemű kijelentéstől, amely a romákkal szembeni gyűlöletet gerjeszti, amely megbélyegez egy embercsoportot a hovatartozása miatt” – áll a tiltakozó közleményben.

Mohácsi mellett 19 olaszországi, 12 magyarországi, kilenc macedóniai, négy romániai, három törökországi, két moldovai, két bulgáriai, két franciaországi, egy belgiumi és egy izraeli roma szerveződés csatlakozott a tiltakozó nyilatkozathoz.

RASSZISTA MEGJEGYZÉSEK EGY FÓRUMON – EGY ÜGYÉSZ VOLT A TETTES

♦ Feladta magát csüttörtökön délben az az ügyész, aki egy internetes fórumra egy ügyészégi gépről rasszista

megjegyzéseket tett. *Borbély Zoltán*, a Legfőbb Ügyészség szóvivője a Független Hírnökségnek elmondta, hogy a fedőnéven bloggoló ügyész csüttörtökön önként jelentkezett, majd bejelentette, hogy lemond ügyészi állásáról. Hozzátette, hogy az ügyben a Fővárosi Főügyészség és a Legfőbb Ügyészség főosztályvezetője is azonnali vizsgálatot indított és már csak néhány óra kellett volna ahhoz, hogy lefűleljék. A szóvivő elmondta, hogy ha nem adja fel magát, akkor is azonosították volna, és minden bizonnyal megszűnt volna a szolgálati viszonya.

Az ügyben kedden indult vizsgálat. Először a Legfőbb Ügyészség egyik osztályvezetője jelezte, hogy ügyészégi számítógépes azonosító címről ír valaki rasszista megjegyzéseket egy internetes fórumra, majd a Hír TV is jelezte az esetet.

OLCSÓBB KÉPEZNI EGY ROMÁT, MINT SEGÉLYEZNI

♦ A magyarországi jobbközép erőeknek nagyon fontos, hogy a romák és nem romák együttélését ne terheljék konfliktusok, és segítséget kívánnak nyújtani a roma közösségeknek az európai uniós szervezetekkel való kapcsolatfelvételre is – hangzott *Balog Zoltán*, az Országgyűlés emberi jogi bizottságának elnöke csüttörtökön Brüsszelben azon a tanácskozáson, amelyet a Fidesz roma integrációs munkacsoportjának látogatása részeként rendeztek. *Járóka Livia* (Fidesz-MPSZ) európai parlamenti képviselő egyebek között azt hangsúlyozta: szemléletváltásra lenne szükség, a kormányokhoz és az állampolgárokhoz el kellene érkeznie annak az üzenetnek, miszerint az országok gazdasági érdeke, hogy a romákat integrálják a munkaerőpiacra. Kutatások mutatják, hogy sokkal olcsóbb képezni egy romát, mint nem képezni, és aztán segélyekkel vagy egyéb módon

támogatni – szögezte le. A konferencián Magyarországról több mint 30 roma önkormányzati vezető és civil aktivista vett részt. A tanácskozáson előadók is hangoztatták, hogy az uniós pénzek nem jutnak el a célréteghez, illetve a roma közösségek nem tudják, hogyan juthatnak hozzájuk.

MEGBUKOTT A KIREKESZTŐ ISKOLA: MILLIÓS BÍRSÁGOT KAPOTT AZ INTÉZMÉNY

♦ Egymillió forint felügyeleti bírsággal sújtotta az Oktatási Hivatal a kerepesi iskola fenntartóját, e mellett szabálysértési eljárást is indítanak a személyi felelősség megállapítására – közölte a hivatal elnöke. Az Oktatási Hivatal január végén azt követően indított vizsgálatot, hogy a sajtóban megjelent hírek szerint a kerepesi önkormányzat iskolájában hat diáknak megtiltották, hogy iskolába járjanak. Délutáni foglalkozásokon, hetente kétszer tartózkodhattak az épületben. Az eljárást fegyelmi okokkal indokolták. *Bakonyi László*, az Oktatási Hivatal elnöke arról tájékoztatta az MTI-t, hogy a kerepesi Széchenyi István Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézményben folytatott vizsgálatuk lezárásával több súlyos szabálytalanságra derült fény. Bizonyítást nyert, hogy az intézmény működésében komoly szabálytalanságok vannak, és több szempontból is megállapították az egyenlő bánásmód követelményének megsértését, valamint több tanügy-igazgatási szabálysértés is bebizonyosodott.

ELÍTÉLJÜK AZOKAT, AKIK A MAGYAR KÖZÉLETBEN ZSIDÓZNAK ÉS CIGÁNYOZNAK

♦ Belváros-Lipótváros Képviselő-testülete elítél minden, a rendteremtés ürügyén erővel és fenyegetéssel fellépő csoportot. Elítél minden olyan félelemkeltő cselekedet-

et, melynek célja a kisebbségek megfélemlítése és elutasítás minden olyan személyt, akik azokban részt vesznek – fejtette ki véleményét a Belváros-Lipótváros Önkormányzatának Képviselő-testülete 2008. február 14-én elfogadott nyilatkozatában.

„A Képviselő-testület kifejezésre juttatja azt a meggyőződését, hogy minden honfitársunknak, így zsidó és cigány embertársainknak, mint minden kisebbséghez tartozónak, joga van a békés, nyugalmas életre. Bármely etnikai kisebbséghez, vagy vallási felekezethez tartozó embertársaink az egységes magyar nemzet részei, munkájukkal, kultúrájukkal gazdagítják hazánkat, Budapestet és annak belvárosát. Különös hangsúllyal ítélnék el mindenkit, aki a kisebbségekkel szembeni erőszakos és sértő megnyilvánulásokat politikai célzattal fogalmazza meg. Elítéljük azokat, akik a magyar közéletben zsidóznak, díszzsidóznak és cigányoznak. Meggyőződésünk, hogy azon személyeknek és politikai csoportosulásoknak, akik ezt teszik, nincs helyük a demokratikus magyar közéletben. Belváros-Lipótváros Képviselő-testülete kifejezésre juttatja azon meggyőződését, hogy országunk és társadalmunk problémái, vitáink, nézetkülönbségeink nem oldhatóak meg erővel, fenyegetéssel. Csak szeretettel, türelemmel, megértéssel és elfogadással.” A Képviselő-testület határozatában nem nevesítette a Magyar Gárdát, de *Rogán Antal* polgármester a testületi ülés során szóban kifejtette, hogy személyesen a Testület által általánosságban elítélt csoportok közé sorolja a Magyar Gárdát is.

A Romaweb,
az MTI, a RomNet,
a hírszerző
és a saját forrásai alapján

összeállította: Paksi Éva

A hónap hírei • A hónap hírei

Halmozottan hátrányos helyzetben a cigány oktatási programok

Nem hogy második esélye nincs a legtöbb cigány középiskolásnak, de még első sem. Az állami finanszírozású, önkormányzati fenntartású iskolarendszer képtelen megbirkózni a feladattal – állapította meg egy a cigány fiatalok középfokú oktatásáról szóló konferencia. Az uniós pénzek sem segítenek, ha

nincs mögöttük színvonalas oktatáspolitikai.

Bár általános iskola befejezése után a roma gyerekek közül a legtöbben megkezdik középfokú tanulmányaikat, de a legtöbben a parkoló pályának számító szakiskolákba és speciális szakiskolákba kerülnek, nem pedig az érettségit adó középis-

kolákba, gimnáziumokba és szakközépiskolákba. Utóbbiakba a romák csak egyötödét iskolázzák be, míg a többségi korosztályban kétharmad feletti az arány. Óriási gondot jelent még a cigány tizenévesek tömeges lemorzsolódása – mondta **Liskó Iлона** oktatáskutató a Közép-európai Egye-

temen (CEU) tartott műhelybeszélgetésen. A beiratkozottak közül minden harmadik már az első nap se megy be iskolájába. A lemorzsolódást családi és iskolai tényezők egyaránt magyarázzák. A gyerekek pályaválasztását a kényszerek irányítják; bár az utóbbi időben javult, de még mindig gyenge a

„A legtöbben a parkoló pályának számító szakiskolákba és speciális szakiskolákba kerülnek.”
Illusztráció: LD archívum

cigány családokban a tanulás presztízse; kevés a környezetben a pozitív továbbtanulási minta; a szegénység, illetve a korai felnőtté válás pedig továbbnehezíti a cigány fiatalok dolgát. Ráadásul a középfokú intézmény képtelen az általános iskolából hozott hátrányok mérséklésére, magasabb tanulási és magatartási követelményeket támaszt, gyakorlatilag alig van személyes törődés, nincsenek a nehezen haladókra segítő pedagógiai eljárások, és sokszor a cigány tinédzsereket előítéletes környezet fogadja, nem elsősorban a tanárok, hanem a gyerekek részéről.

A kutató arra is figyelmeztetett, hogy nem csak az általános iskolákban, hanem a középfokú oktatásban is jelen van a szegregáció. Azokban az intézményekben például, amelyekben sok a roma tanuló, hetven százalék felett van a hátrányos helyzetűek aránya.

Liskó eredményként könyvelte el, hogy az általános iskolákból tovább nem tanulók aránya az utóbbi tíz évben a hatodára csökkent, és most már nem éri el a tíz százalékot. De ezzel együtt sem sikerült az oktatási hátrányokat mérsékelni, maradt a szakadék, mert a többségi lakosság képzési szintje is megugrott, és a munkaadók által megkövetelt képzési szint is megemelkedett. Ezt maguk a romák is érzékelik, mint kiderült, a szakiskolákban végzetek egyharmada később leérettségizett. Éppen ezért a kutató kulcskérdésnek tekintette, hogy sikerül-e jelen-

tősen növelni az érettségiző cigány gyerekek arányát.

A jelenlegi finanszírozási rendszer mellett az önkormányzati iskolákra aligha számíthatunk a hátrányok felszámolásánál – állította **Derdák Tibor**, az alapítványi fenntartású Dr. Ámbédkar Gimnázium és Szakképző Iskola igazgatója. Elgondolkodtatónak tartja, hogy az állam által az egyháznak biztosított kiegészítő normatívák versenyelőnybe hozzák az egyházi fenntartású intézményeket. **Havas Gábor** szociológus szerint a kisegyházak ebben komoly lehetőséget látnak, amely sok esetben hasznos a cigány közösségeknek is, de előfordul, hogy ezek az iskolák a maguk sajátos pedagógiájukkal és ideológiájukkal a jelenlegi viszonyokba való beletörődést sugallják.

Mire jó az Unió?

A felszólalók mindegyike elégedetlen volt az állami oktatáspolitikai teljesítményével. Strukturális, szemléleti, bürokratikus problémák egyaránt felvetődtek. **Újlaky András**, a cigány tanulókat elkülönítő iskolákat és önkormányzatokat perelő Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány képviselője szerint nem kell az államra várni, már most is megvan a lehetőség arra, hogy a szegény és a cigány gyerekek esélyeit növelő iskolák alakuljanak. – A briteknek és az amerikaiaknak ezért küzdeniük kellett, de a laza magyar tanügyi szabályozás mel-

lett pofonegyszerű oktatási intézményeket gründolni – vélte az emberi jogi aktivista. Többen viszont felvetették, hogy a civil társadalom hiánya megnehezíti az efféle – charter-iskolák – működését. Sőt, felhívták a figyelmet arra is, hogy a jelenleg magyarországi gyakorlat inkább az oktatási elkülönülést szolgálja, és példaként hozták fel a cigány gyerekek kizsorítására életre hívott járszladányi – alapítványi – iskolát. **Orsós János** szerint – aki a borsodi, gyakorlatilag analfabéta fiatalokat oktató Ámbédkar-iskola alapítványának vezetője – nem kellene ott is szegregációtól rettegni, ahol a cigány fiatalok valóban esélyt kapnak. Az ő sajkázai iskolájukba olyan cigány fiatalok kerültek be, akiket az állami-önkormányzati iskolák kivetettek magukból, s tanulóiknak nincs más lehetőségük csak az – elkülönített oktatás? Ehhez képest az oktatási hatóság megbüntette őket négyszázezer forintra, mondván iskolájuk szegregál.

Zolnay János szociológus szerint az esélyegyenlőség megteremtése eminensen állami feladat, de a civil kezdeményezéseket, modellkísérleteket addig biztosan támogatni kell, amíg az állam képtelen feladata ellátására. Ehhez képest, mint kiderült, a normál iskolai oktatáshoz kapcsolódó, kortárs- és szaktanári segítséget adó délutáni tanodai programok nem kapnak tervezhető állami támogatást. Orsós beszámolt arról, hogy a kormány négy év alatt kétszer hir-

detett meg tanodai pályázatot, de még ma is vannak olyan intézmények, amelyek nem kaptak egy fillért sem az odaítélt összegből. A tanodai program kifulladt, és csak azok az oktatási innovációk nem csődöltek be, amelyek több lábon állnak. Orsós nagyon veszélyesnek tartja, ha a cigány oktatási programokat uniós pénzből, a Nemzeti fejlesztési tervből (NFT II.) finanszírozzák. – Ha elfogy az európai pénz, vége mindennek – mondta.

De akkor sincs minden rendjén, amikor még tart a pénz. Ezt már Heindl Péter oktatáskutató mondta, aki maga is az egyik baranyai tanodát igazgatta nyolc évig. Szerinte a mai magyarországi uniós bürokrácia döbbenetesen rossz, senkit nem lehet megtalálni, a döntések állandó késésben vannak, tehát az európai támogatás egyáltalán nem hasznosul a közoktatásban. **Heindl** előadásában a szegény és cigány gyerekek tehetséggondozásáról beszélt. A 2000-ben indított Arany János Tehetséggondozó Program elejétől fogva nem a hátrányokkal küzdők esélyteremtését szolgálta, hanem a vidéki középosztály gyerekeinek adott lehetőséget. Ezen próbáltak később változtatni, egyebek mellett azzal, hogy kollégiumi rendszert hoztak létre, amelybe csak halmozottan hátrányos helyzetűek járhatnak. Ehhez képest egy friss kutatás megállapította, hogy legalább a fele a gyerekeknek nem ilyen.

(HVG)

Paksi Éva

„Amire szívesen emlékszem vissza az életemből, csak morzsák. A galambok nem laknának jól velük egy 2x2-es parkban...”

Beszélgetés Jónás Judit színművésszel

Amikor először találkoztam Jónás Judittal – talán 10 éve – megragadott a nyílt, póz és manír nélküli közvetlensége. Olyan természetességgel köszöntött, mintha már évek óta ismerném. Aztán nyaranta találkoztunk az általam szervezett országos olvasótáborban Szolnokon, majd hosszú évekig csak a sajtóban figyeltem színháza sorsának alakulását. Jó volt vele újra találkozni, beszélgetni csak úgy: a múltról, a jelenről, a jövőről, fontos és egyáltalán nem fontos dolgokról.

Jónás Judit a Nógrád megyei Bercelen született 1964. január 8-án. Négyen vannak testvérek, ő harmadikként jött a világra. Nagyszülei és szülei is kereskedők voltak, vásárookra és a tanyavilágba hordták az árut. Az emberek beírták a kalendáriumba, hogy mikor jönnek Jónásék. A jobb élet reményében Érdre költöztek, a gyerekek ott jártak iskolába. „Nehéz volt – mondja Judit –, mert úgy éreztem, hogy nekem mindig többet kell teljesítenem, és ezt nem csak a tanárain éreztették velem, velünk, hanem a diáktársaim is. Ezt az érzést, ezt az állapotot bár azóta is többször megéltem, de soha nem vált természetessé számomra. Később a budapesti Szinyei Merse Pál Gimnáziumba jártam, de végül Érdre érettségiztem. A középiskolában sem volt egyszerű dolgom. Meg kellett küzdenem az új közeggel, az újabb előítéletekkel.

Ekkor keresett a Magyar Rádió gyermekriportereket. Jónás Judit felnőtt hangja,

temperamentuma megtetszett a rendezőknek. Judit mikrofonengedélyt kapott, s ezzel elkezdődött az érdekes emberportrék, különös sorok mikrofona „gyűjtése”. Judit közben tanult: beszédtechnikát, szerkesztést, vágást, s mindazt, ami a rádiós riporter munkájával együtt járt. „Szép időszak volt, na-

gyon élveztem a rádiós munkát.”

1983 sorsfordító volt Judit számára. Felvételt nyert a Színművészeti Főiskolára, s mellette párhuzamosan szerepelt a televíziós Ki mit tud? vetélkedőn, ahol vers- és prózamondó kategóriában megnyerte az első díjat. József Attila: Kései sirató cí-

mű versével az elérhető legmagasabb pontszámot kapta meg a zsűritől.

– A főiskolán sok új hatás ért. Remek tanárain voltak, **Marton László** osztályába kerültem. Furcsa volt, mert én előtte inkább csak szavaltam, de hamar belejöttem a színjátékba is. Már főiskolásként kaptam filmfőszerepet.

Lojkó Lakatos József rendezte képernyőre **García Lorca** híres színművét, a *Bernarda Alba házát*, melyben *Adelát* játszottam, amiért MTV-nívódíjjal jutalmaztak.

1985-től 1987-ig a Vígszínházban gyakornokként szerepel, majd Pécsre szerződik. Judit nagy szeretettel beszél Pécsről, amely befogadta, otthont és szerepeket adott. Olyanokat, mint például: **Márton László**: Szépség és szörnyeteg, **Mrozek**: Tangó, **Madách**: Hyppia szerepe, **Tennessee Williams**: Tetovált rózsák (Róza), **Lojkó Lakatos József**: Tizenkilenc kézszúrás, Utolsó táltos, **Ruszt József**: Salome, **Fazekas Mihály**: Hat perc, **Bacsó Péter**: Rómaiak, Helő doki!

Csodálatos szerepek, melyben alakításait a szenvedélyes drámaiság jellemzi.

1992-ben elsőként kapta meg a **Domján Edit-díjat**.

– Ez a legjobb vidéki színésznőnek járó díj. A vidéki társulatok és a vidéki színházak rendezői, igazgatói kell, hogy fölterjesszék a jelöltet. Tehát ez egy abszolút szakmai díj: akik megkapták később, mind nagyon boldogok voltak. Nagyon sokat jelent számukra, mert vidéki színésznőként díjat kapni, főleg manapság, ez egy nagyon-nagyon nagy dolog.

1993-ban **Werner József** díszlettervezővel arra gondoltunk, hogy megalapítjuk a

Cigány Színházat. **Csemer Géza** darabot írt számunkra, **Mészáros Márta** a *Dankó Pista* élete című darabot szeretne volna velünk megrendezni **Gáspár Sándor** főszereplésével, valamint kedves osztályfőnököm, **Marton László**, a Vígszínház igazgatója is felajánlotta, hogy a színészeivel grátisz fellépnek a színházunkban, hogy ezzel is segítsék az új színház ismertetését, elfogadását, hogy felhívják ránk a sajtó figyelmét. Sajnos emiatt Pécsen felbontottam a szerződésemet. Ez egy rossz döntés volt, mert úgy jöttem el, hogy még nem volt meg a cigány színház, amit elterveztünk, ami Érdén lett volna. Nem is lett meg soha, tehát tulajdonképpen onnantól kezdve nekem egy *Canossa-járás* az életem. A polgármester négy szemközt közölte velem, hogy addig, ameddig ő itt polgármester lesz, addig nem lesz a városban cigány színház. 12 évig volt polgármester. Nem volt sem erőnk, sem időnk kívánni...

Judit Moszkvában látta meg a nagy sikerű helyi cigány színház, a *Romen* plakátjait. – Miért ne működhetne Magyarországon is ilyen színház? – gondolta. 1995-ben szabadúszóként hozta létre a roma Duende Színházi Társulást élettársával, **Werner József** díszlettervezővel. Az alapítók művészi hitvallása a színház, mint

kultúrateremtő intézmény mind szélesebb közönséggel történő megismertetése. Előadásai az ország legkülönbözőbb részein lépnek fel nem titkolt küldetéstudattal. A Társulás rendszeresen szerepel többek között a Roma Parlamentben, a Merlin Színházban, vidéki nagyvárosokban, a Múzeumok Éjszakája, a Pécsi Kulturális és Művészeti Napok, a Művészetek Völgye, a Zsámbéki Nyári Játékok, a Budapesti Cigány Fesztivál rendezvényein.

– Először **Lorca** Cigányrománok című műveiből állítottunk egy válogatást a színpadra, aztán **Weöres Sándor** *Psychéje* következett, aminek pesti bemutatója a Vigadóban volt. **Károlyi Amy**, a költő özvegye ott ült az első sorban. A végén felállt, és azt mondta nekem: „Te vagy *Psyché*!”

Judit színháza pályázati pénzekből él.

– Nincs kiszámítható jövő, folyamatosan veszélyben van a Duende léte. Nem azt mondom, hogy nincs igény az előadásainkra, mert naponta akár többet is tarthatnánk, de sajnos azoknak az intézményeknek sincs rá kerete, ahol igazán szükség lenne ránk. A díszletet és a technikát is mi biztosítjuk, autóval és utánfutóval járjuk az országot. Nagyon sokszor találkozunk olyan gyerekekkel, akik még soha nem láttak színházi előadást, de még

csak a falujukat sem hagyták el. Miskolctól 15-km-re egy kis falucskából hozták el a gyerekeket egy gyerekdarabunkra: az első 15 perc azzal telt el, hogy nem értették, mi történik velük. Félték a jelmezünktől, elbújtak a tanárok háta mögé, belebújtak az ölükbe. Alig mertünk moccanni, a szöveget is halkabban mondtuk, mint ahogyan szoktuk. És szép lassan el kezdtek együtt „létezni” velünk. A darab végén oda mentünk hozzájuk, és akkor mondták el a tanárok, hogy ezek a gyerekek nem hogy nem voltak még színházban, de nem is hallottak ilyesmiről. Az otthonukban se tévé, se rádió. De olyan gyerekekkel is sokszor találkozunk, akik intenzíven élik meg az előadás minden percét. Akár előadás közben is odajönnek hozzánk, elmondják érzéseiket, gondolataikat. Ilyenkor mindig azt gondolom, hogy jó úton járok és fontos misszió ez a munka.

A színházunknak 16 állandó tagja van, de senki nem ebből él. Mindenkinek van minden egyéb más munkája, amit csak el tudsz képzelni: a zenésztől a biztonsági őrig, a Nemzeti Színház tagjáig.

A Duende Színház és a család mellett Juditnak semmi másra nem jut ideje.

– Mind a két szülöm rokkan. Édesapám a cukorbetegségéből kifolyólag megvakult, fél lábát amputálták,

tolószékben él, és hetente háromszor viszik művese kezelésre. Édesanyámnak az egyéb betegségei mellett, ami miatt rokkant, a térdét műtötték és protézist kellett berakni, de nem sikerült a műtét, ezért járóképtelen lett. És akkor mindehhez még hozzájön az autista kisfiam, aki tulajdonképpen 24 óráos odafigyelést igényel. Valentin, a szépséges nagy fiam már 18 éves, középiskolás. Szakácsnak tanul. Csöndes, alázatos.

Judit mindig vállalta cigány identitását, még akkor is, amikor figyelmeztették ennek hátrányára. A színművészetin a tanárai, később a rendezők is biztatták, mondja azt, hogy kubai, görög, olasz, vagy spanyol az édesapja. Ők tudták, ha valaki ennyire maga előtt tolja a származását, akkor az nem sokra viszi. És igazuk lett.

1995-óta egyetlen színháztól sem érkezett számára megkeresés. – Sokáig jártam próbafelvételekre, meghallgatásokra, de egyetlen lehetőséget sem kaptam. Egy válogatáson találkoztam egy dramaturggal, akit még a főiskoláról ismertem. Kér-

deztem, hogy a meghallgatások ellenére miért nem kapok soha egyetlen szerepet sem. „Téged foglalkoztatni már politikai ügy” – felelte. Persze voltak olyan helyzetek, amelyekben kifejezetten előny volt a cigányságom. A Nyócker című animációs filmben és a Dallas Pashamendében remek volt, hogy cigány színészekkel is dolgoztam együtt.

Judittal nehéz helyzetben lenne/van az a bizonyos jó tündér. – Ha lenne egy jó tündér; mit kívánnék? Inkább nem kívánok. Nem szoktam ilyenén gondolkodni, nem engedhetem meg magamnak ezt a luxust. Ha mégis kívánnék, akkor elsősorban egészséget a kisfiamnak. Nagyon megdolgozott engem az élet... A második az mindenképpen az lenne, hogy valahogy a színház jöjjön létre, tehát hogy kikerüljünk ebből a mókuserékből. Mert most nem jutok egyről a kettőre. Minden évben ugyanaz történik: ide kell pályázni, most oda kell pályázni. Az előadást nem lehet eladni, mert év eleje van, és senki nem tudja, hogy mi lesz a költségvetéssel. Szeretném, ha nem

Vélemények Jónás Juditról:

„Nagyon-nagyon szeret(t)em őt én is, de már nagyon régen nem hallottam felőle. Utoljára mintha a Barátok közt-ben tűnt volna fel egymondatos szerepben (mármint ahol én láttam). Igen, a Ki mit tud! Akkor én még gyerek voltam, de bennem is megragadt az emlék. A Bernarda Alba háza szintén. És a főiskolán! Láttam a Francia forradalomban nemeslányként (ez egy rockopera volt, sajnos azóta sem találtam a darabról semmi információt)! A Godspellben nekem azóta is etalon, ahogy a Megállj, Nagyúr-t énekelte. Az énekhangja is gyönyörű, mélyen zengő, árnyalt... és bolondozott Erzsiként a Liliomfiban.”

„Jaj, de nagyon szeretem! Soha, de soha nem fogom elfelejteni azt a Kései siratót ott a Ki mit tud?-on. Sajnos, a rendezők és a színházak nagyon mostohán bánnak vele. Az ország legnagyobb tragikája lehetne!”

„Én még láttam valaha, amikor készültek tv filmek a Bernarda Alba házáat, benne Jónás Judittal. Nehezen feledhető film volt.”

úgy kellene meghalnom, hogy minden évben ugyanazt csinálom. Ha minél többet látnék a világból, mert minél több évet töltök el ezen a bolygón, annál inkább rájövök, hogy milyen keveset láttam belőle. Nagy vágyam Afrikába, Indiába eljutni...10 éve, mióta a kisfiam megszületett, csak a Duna-kanyarba tudtunk egyszer elmenni...

1997 óta a Roma Parlament adott helyett a Szín-

házak, ma már egy új fejezet veszi kezdetét a színház életében. És Judit a meglévő színháza mellett változatlanul arról álmodik, hogy a többi kisebbséghez hasonlóan, a cigányoknak is lesz igazi, közsínháza. Mert egyetlen egy nép sem lépheti át a fejlődés ama követelményét, amelyet csak a kultúra adhat... Színház nélkül vak és süket a nemzet és a nyelve elsorvad....

FILMSZEMLE

Pusoma végzete: belehalt a szabadsulásba

Már javában ült a börtönben, amikor véletlenül meglelt az a tettes, aki helyett lecsukták, így – a magyar igazságszolgáltatás „gondos eljárása” ellenére – szabadulhatott. Ugyanolyan váratlanul lett szabad, amilyen meglepetés volt számára korábbi letartóztatása, és rejtélyes előtte az egész eljárás, aminek alávetették...

Hónapokig lehetett látni a fővárosi mozik műsorán, és most a 39. Magyar Filmszemlén elhozta a legjobb rendezésért járó díjat is **Magyar Elemér**

és **Ragályi Elemér** „Nincs kegyelem” című filmje. A **Pusoma Dénes** tragédiájáról szóló alkotás egy Isten háta mögötti faluban történt gyilkosság ártatlanul lecsukott

gyanúsítottjának igaz történetét meséli el. Magyar Elemér, Pusoma Dénes hajdani védője drámát írt védenca szörnyű haláláról és még szörnyűbb életéről. A dráma

alapján a világhírű filmrendezővel és operatőrrel, Ragályi Elemérrel együtt, filmet is készített Pusomáról.

Országos figyelmet azzal keltett Pusoma Dénes esete,

hogy kiderült: ártatlanul hurcolta meg a magyar igazságszolgáltatás. A mindenáron gyors eredményt produkálni törekvő nyomozók, akik már az elején „tudták”, hogy a magányosan élő falubeli öreg Pusoma Dénes gyilkolta meg, mindvégig úgy is „nyomoztak”, hogy ez az előítéletük igazolódjon. Ezt követte egy több ponton már már bohózszerű bírói eljárás, amelyet Pusoma Dénes maga nem is nagyon értett. Jogi segítség híján csak súlyos szabadságvesztés lehetett az ítélete.

Már javában ült a börtönben, amikor véletlenül meglett az a tettes, aki helyett lecsukták, így – a magyar igazságszolgáltatás „gondos eljárása” ellenére – szabadulhatott.

Ugyanolyan váratlanul lett szabad, amilyen meglepetés volt számára korábbi letartóztatása, és rejtélyes előtte az egész eljárás, aminek alávetették.

Ebből az esetből akkor az országos sajtóban is „hír” lett. Aki figyelt, arról is értesült, hogy Pusoma Dénes kártérítést kért meghurcolásáért az államtól. A kártérítési ügyet felvállaló jogi képviselője, Magyar Elemér szerint esélye volt, hogy megkapja.

„Heppiend” azonban nem lett a történetből. Két okból is elmaradt az örömteli végkifejlet: Pusoma Dénes nem érte meg az eljárás befejeződését. Öngyilkos lett. Mi, túlélők pedig nemrég arról is értesülhettünk, hogy a bíróság a Pusoma Dénes halála után megszületett ítéletben elutasította a kártérítési igényt, azzal indokolva, hogy az ártatlannak bizonyult ember felelős a téves bírói ítéletért (lásd erről Magyar Elemér és Ragályi Elemér cikkét: „A bíróság felmentette önmagát”). A megyei bíróság erre még rá is tett egy lapáttal, amikor „szakmai szempontból” nem talált hibát a Pusoma Dénes meghurcolásához vezető eljárásban.

Pusoma Dénes öngyilkosságát annak idején, a napi hírek között értesülve a tragikus végről, „érthetőnek véltem, de legalábbis nem tartottam meglepőnek. Egy zavart, szerencsétlen sorsú ember végzett magával – sajnos mindennapos eset... A Nincs kegyelem című film döböntött rá, hogy milyen szégyellni valóan felületes voltam, amikor ilyen könnyen napirendre tértem Pusoma Dénes végzete felett. Ez az öngyilkosság nagyon komoly figyelmet érdemel. Szélsőséges formában fejezte ki ugyanis, hogy mi csoda rombolást visz véghez ártatlan áldozata életében az igazságszolgáltatás, amikor ennyire mellényúl.

Pusoma Dénes nem volt a szerencse fia letartóztatása előtt sem. Nagyon szegény, alkalmi munkákból tengődő cigány férfi egy falu társadalmának periferiáján, akit „furcsa”, időnként agresszív, máskor érthetetlen viselkedése miatt sokan kerültek a faluban. Teljesen tudatlan, ími-olvasni alig tudó ember, akit azonban „belülről” űzött-hajtott valami. Talán ha máshová születik, tehetségnek minősült volna ez a „különtség”, és ki tudott volna bontakozni valamilyen formában. Feje megformálatlan gondolatokkal, álmokkal, képekkel volt tele. Nem

voltak eszközei a kifejezéshez, ezért az átlagtól eltérő képességei csapást jelentettek számára. Környezete csak azt látta, hogy „magában beszél”, szóval „gyanús”.

Később a nyomozók és a bíróság is csak gyanakvásnak alapját látta megerősödni Pusoma Dénes fura viselkedésében.

Amikor letartóztatták, és eltűnt a faluból, a helyiek megkönnyebbültek. Mindenki készpénznek vette, hogy Pusoma Dénes gyilkolni is képes, ezért távollétében is csak a félelem erősödött vele szemben. Az egyik helyi lakos a tárgyaláson elmondott tanúvallomásaiban (amely Pusoma „gyilkos tetteiről” nem tartalmazott semmilyen tény, a nyomozók hanyagságáról annál inkább), nem mulasztotta el kijelenteni, hogy ők bizony félnek, és nagyon szeretnék, ha Pusoma hosszú időre nem kerülne szabadlábra.

Kellemetlen meglepetés volt ezek után, hogy hónapok múlva a „gyilkos” hirtelen kiszabadult. A hamis vád bélyege azonban ott maradt Pusoma homlokán. Alkalmi munkát sem kapott többé senkitől. Anyja a fiú ellen folyó eljárás idején meghalt. A felkavart életű ember a legsötétebb nyomorba, az üres házba került vissza a

börtönből. Nem tudta folytatni még ott sem, ahol abbahagyták vele. A lehető legmélyebbre csúszott a helyi társadalomban.

Talán mindez együtt sem lett volna elég az öngyilkossághoz. Kellett még valami: a csalóka remény. Ügyvédje a legteljesebb jószándékkal, meghurcolt védenca emberi értékeit felismerve indította el a kártérítési pert. Tudta, hogy Pusoma Dénes tisztességes fájdalomdíjat érdemel, bár nyilván nem voltak kétségei, hogy ha egyáltalán megkapja, mennyit kell erre várnia.

A magányosan, emberi, anyagi tartalékok híján fuladozó Pusoma Dénes számára azonban nem létezett más, mint az azonnali segítség. Teljes erejével belekapaszkodott a „várható” kártérítés gondolatába. Szerencsétlenségére még a helyi szegényeket markukban tartó „briftnis” uzsorások is hajlandók voltak hitelezni a hamarosan „bejövő” tízezekre. Ezzel pedig Pusoma Dénes végképp időzavarba került. A felvett hitel gyorsan elfogyott. A teljes nincstelenség mellett már az uzsorások fenyegetése is hajszozni kezdte.

Az öngyilkosságig.

Tamás Tibor
(Népszabadság)

Józsa Zoltán

A szenvedés kínzó bilincsében

Csak egészséges lelkületű ember képes a mai kor kihívásainak megfelelni

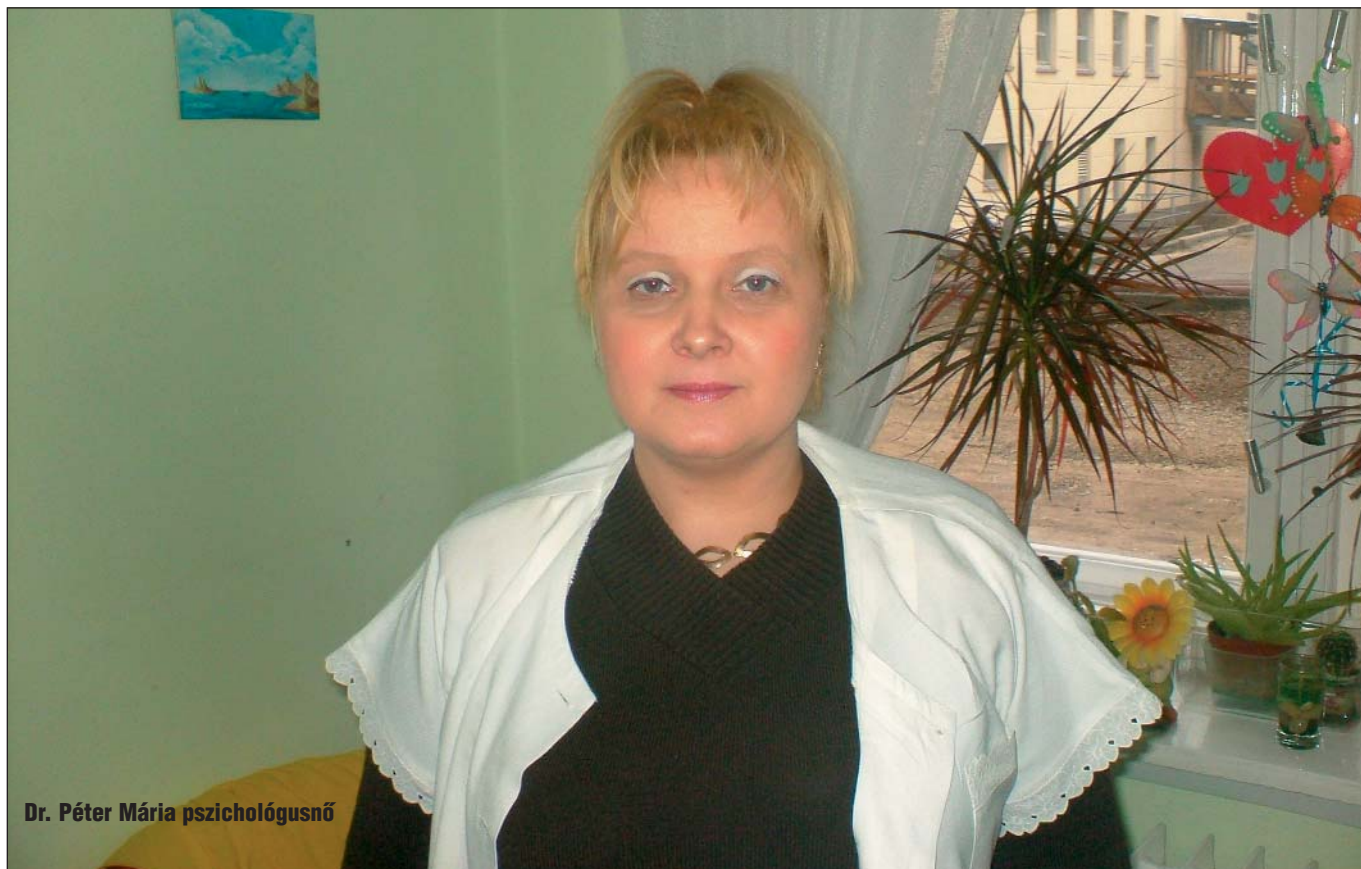
„Pszichológusként fontosnak tartom, hogy a szenvedés bilincséből megszabadítsuk az élet perifériájára szorult egyéneket. Könyvemmel az a célom, hogy a szenvedélybetegség lélektani problémáit közelítsem meg különböző szempontokból” – mondta lapunk érdeklődésére **Dr. Péter Mária**, a „Szenved-éj” című megjelenésre váró kiadvány szerzője, az ózdi Almási Balogh Pál Kórház pszichológusa.

A megbeszélrt időpontban ültem le beszélgetni a szakemberrel a kórházi rendelőjében. A 35 éves **Péter Máriának** kisugárzása van, a jóindulat kisugárzása. Mély együttérzéssel és felelősséggel törődik a sok problémával küszködő emberekkel. Ezt csak úgy lehet végezni,

ha nagyon erős az emberi eszménybe vetett hitünk. Az ózdi pszichológust ebben hite és természetéből fakadó emberszeretete is segíti. A „Szenved-éj” című műve azzal a céllal íródott, hogy szakmai és emberi iránytű legyen. De még kiadásra vár...

Mint a szerző elmondta, a könyvet nem csupán az egészségügyben tevékenkedő szakemberek használhatják, hanem haszonnal forgathatják pedagógusok és a segítő hivatások más képviselői is. Erőt meríthetnek belőle mindazok, akik szenvedélybetegséggel és lelki

problémákkal küszködnek, és nem találnak megoldást. És nem utolsó sorban azok a hozzátartozók, akik sokszor jobban szenvednek, mint maguk az érintettek. Tehát nagyon fontos, hogy ez a szellemi munka minél hamarabb nyomtatott formában megjelenhessen, és a

Dr. Péter Mária pszichológusnő

szakemberek és az érintettek is olvashassák. Mert a szakember véleménye szerint napjaink rohanásában nem mehetünk el behunytt szemmel a szenvedélybetegségek ténye mellett. Mi sem igazolja ezt jobban, mint azon tények, hogy országosan és Ózd városában is az eltérélesen résztvevő fiatalok száma egyre nő.

Szembe kell nézni

– Édesanyám egyedül nevelt, mert az édesapám 2 éves koromban elhunyt, s azt gondolom, hogy ez eleve érzékenyebbé teszi az ember lelkét mások problémái iránt. Debrecenben egészségügyi technikumba jártam, majd a debreceni klinika általános hasi sebészetén voltam műtősnő. Nagy alapot teremtett számomra, hogy az emberi test megismerését belülről kezdtem, így az emberi test működéséről részletes, megalapozó információkat kaphattam.

A műtősnői munkám után hajléktalan emberekkel is foglalkoztam. Az önismeret olyan fokára jutottam, hogy sokkal jobban szeretném megismerni, hogy mi is zajlik az emberi lélekben, ami sokszor nem annyira megfogható. Így kezdtem el a pszichológiai tanulmányaimat. 1998-tól az ózdi Almási Balogh Pál Kórház pszichológusa vagyok.

Ózdon születtem és az iskoláim befejeztével tudáso-mat is Ózdon kamatoztatom. Tanulmányaim a pszichológusi végzettséggel nem lezárultak, hanem egy folyamatos építkezés kezdetét jelentette. Hivatásom során szükségesnek éreztem, hogy látókörömet és ismereteimet folyamatosan bővísem. Ennek tükrében végeztem el az addiktológiát, mentálhigiénét, fülakupunktúrát és csa-

ládterápiát, valamint a teológiát. A 10 éves szakmai gyakorlat és a folyamatos tanulmányaim elvégzése során megérett bennem az elhatározás, hogy azt a tudást, amit magamba szívtam, ideje volna kisugározni magamból, hogy mások épülésére is szolgáljon. A szívem csücske a hajléktalanság témaköre, majd erről is szeretnék könyvet írni. A következő, második könyvem témája Rembrandt emberábrázolása a Biblia tükrében, mert azt a tudást, amit megszereztem, szeretném ötvözni.

Nagyon fontos az öntudat és a magyarságtudat is, s maga a nyelvnek a kifejező ereje és kifejező eszköze. Nagyon jól kifejezi a nyelvünk, hogy mit jelent a szenvedélybetegség egyszóval, hiszen szenved a hozzátartozó, és szenved az, aki benne van.

A szakembereknek az a feladata, hogy ebből az éjszakából, a sötétségből, a szenvedésből kivezető utat tudjanak mutatni az arra rászorulóknak. Ha egy picike kis reménysugarat tudok nyújtani a könyvemmel, akkor már nem volt hiába, hogy megíródott. A szenvedélybetegség az a terület, ahol nap, mint nap szembe kell nézni az emberi szenvedés, elkeseredés, reményvesztettség helyzetével. Könyvemben arra vállalkozom, hogy feltárjam a szenvedélybetegség lélektani és egészségi problémáit. Szinte nincs olyan család, ahol a szenvedélybetegség ne lenne probléma. Ezért foglalkozni kell vele. Hogy a megelőzés érdekében a szakemberek össze tudjanak fogni, szükséges egy szakmai irányelv.

Könyvemben bemutatom a serdülőkort jellemezve az életkori kríziseket. Ez átvezet a szenvedélybetegségek ismertetésével, hangsúlyt

helyezve a drog és az alkoholbetegségre.

Bemutatom és integrálom a különböző terápiás és szociális segítségi formákat a szenvedélybetegségek kezelésében. Azt gondolom, hogy a prevenció mindnyájunk feladata, és ez közös célunk. Fontosnak tartom, hogy a fiatalok minél kevesebb számban legyenek érintettek a drog és az alkoholprobléma területén. Csak egészséges lelkiületű és fizikumú ember képes örömeire szolgálni környezetének, hatékonyan és pontosan elvégezni a munkahelyén a rábízott feladatokat, és a mai kor kihívásának megfelelni. Ezért is fontos, hogy az egyén szenvedélyektől mentes életet éljen – mondta Dr. Péter Mária.

Esélyt az újrakezdésre

Az ózdi pszichológus arra is felhívta a figyelmet, hogy a mai társadalmunkban az egészségünk érték, hiszen a társadalom számára is az a legkifizetődőbb, ha egészséges felnőttek és fiatalok építik fel a társadalmat. Sokkal olcsóbb és gazdaságosabb, ha a megelőzésre helyezzük a hangsúlyt.

– A „Szenved-éj” című munkám szakembernek és laikusnak is élvezhető, izgalmas témakört tartalmaz. Korunk eddig agyonhallgatott témáiról vonja le a leplet. Részletesen foglalkozik azon anyagokkal, szerekkel, amelyek a kábítószeres megismeréséhez vezetnek. Nemcsak felosztásuk, de az érdeklődést kielégítő története, hatásmechanizmusa szerint részletesen taglalja annak hatását, annak következményeit, s ami érdekessé teszi, annak gyógyítását. Ez utóbbi azért érdekes, mert ezt nem minden esetben kíséri sikerélmény.

Nagyon lényeges a prevenció, mely nem kíván minden esetben kórházi, orvosi beavatkozást, rámutat a családnak, a környezetnek fontos szerepére. Foglalkozik az akupunktúra történetével, annak fejlődésével, évezredek útját bemutatva egészen a mai napig alkalmazott modern eszközökig. Lépésről lépésre betekintést nyerhet az olvasó, hogy milyen megoldási és terápiás lehetőségek léteznek a szenvedélybetegségek kezelésében. Ezzel az egyén számára az emberi létet tisztelve adni esélyt az újrakezdésre, hogy ismét megtalálja élete értelmét. A megjelenésre váró könyvemmel, amit én nyújtani tudok az a szellemi tőke, s ezzel egy értéket szeretnék közvetíteni. Ez belső kötelesség is, alázat a tudományok és az emberek felé.

Szeretném kérni szponzorok támogatását a már megírt könyvem kiadásához, hogy könyvem széles körben olvashatóvá váljon mind a szakemberek, a szenvedélybetegek, a hozzátartozók, és a serdülő fiatalok épülésére szolgáljon. Amennyiben Önök is fontosnak tartják ezen célkitűzést, nagyon szívesen fogadom támogatásukat, felajánlom együttműködésemet. A könyvem végén ingyenes reklámlehetőséget biztosítok a szponzorálás részére, valamint ingyen vállalom prevenciók előadások megtartását – hangsúlyozta az ózdi városi kórház pszichológusa.

A szerző elérhetőségei:
Dr. Péter Mária Almási Balogh Pál Kórház Pszichológiai-Járóbeteg szakellátás 3601 Ózd, Béke út 1.

Tel: 06-48-574-400/225
mellék

Mobil: 06-20-669-1145

E-mail:

pmara@hosp.ozd.hu
drmara@citromail.hu

Kortárs roma művészeti gyűjteményre költi a Kairos-díjat Junghaus Tímea

Első kincskereső

**Kairosz
a tökéletes időzítés
istene,
s a görög mitológia
alakja a legjobb
időben érkezett
meg
Junghaus Tímea
életébe.
S a cigány
származására
büszke fiatal nőn
és háromgyerekes
családanyán
keresztül
az Európában
élő tízmillió roma
és szinti
számára.**

Egyértelmű politikai üzenetről van szó, s annak felismeréséről, hogy a kortárs roma kultúra képes lerombolni a cigánysággal kapcsolatos előítéleteket és sztereotípiákat – mondta lapunknak Magyarország első roma származású művészettörténésze, aki a hétvégén Hamburgban, egy nagyszabású ünnepség keretében vehette át a Kairos Európai Kulturális Díjat.

A 75 ezer euróval, közel 19,5 millió forinttal járó díj a legmagasabb összeggel do-

tált európai kulturális elismerés. Adományozója a hamburgi *Alfred Toepfer Alapítvány*, amelyet nevadója, egy filantróp dúsgazdag hamburgi kereskedő még 1931-ben hozott létre. A Kairos-díjat először tavaly ítélték oda *Albrecht Dümmling* berlini zenetudósnak.

Az idei kitüntetett számára rejtély, hogy miként esett rá a választás. A Kairos-díj kuratóriumának elnöke, *Christoph Stölzl* történész-professzor és kereszténydemokrata politikus azt fejtette, hogy a 33 éves *Junghaus Tímea* és eddigi pályafutását nemcsak a fiatal roma értelmiségiek példaképének tekintik. Olyan kincskeresőnek is, aki képes feltárni és megmutatni a roma kultúra sokszínűségét, egyben nemzetközileg versenyképes cigány kortárs-, és magaskultúrát létrehozni – mondta laudációjában Berlin tartomány volt kulturális szenátora, aki a roma elit és a kortárs művészetek találkozását – a Casablanca című film legendás zárószavait idézve – „egy csodálatos barátság” kezdetének nevezte.

A magas összegű díjat Junghaus Tímea egy kortárs

roma művészeti gyűjtemény, a New York-i Museum of Modern

Art mintáját követő „RomaMoMA” létrehozására kívánja elkölteni. Ennek székhelye Kelet-Közép-Európában, de nem feltétlenül Budapesten lenne. A kitüntetett most a legkedvezőbb jogi kereteket keresi, egy éven belül viszont döntésre akar jutni az alapítványként, magángyűjteményként vagy más formában működő projekt végleges sorsáról.

A német elismerésben az is szerepet játszott, hogy Junghaus Tímea volt a tavalyi Velencei Biennálé nyolc ország művészeit felvonultató, a maga nemében első Roma Pavilonjának kurátora. Három évvel korábban pedig társkurátorként dolgozott a Műcsarnokban megrendezett Elhallgatott holokausz című kiállításnak, itt mutatták be először a II. világháború alatt elpusztított cigányokról szóló dokumentumokat.

Az ELTE Bölcsészkarán 2003-ban művészettörténeti diplomát szerző első generációs értelmiségi még tinédzserként szerelmesedett bele a kortárs művészetekbe.

Mint mondta, rendkívül hálás az őt egyedül nevelő édesanyjának, aki nem nyugodott, s „végighajszolta” tehetséges lányát a diplomáig. Édesanyja egyébként muzsikás cigány családból származik. Édesapja *Junghaus Gusztáv* szinti vándorcirkuszos familia szülöttje, aki bokszerként vált híressé.

Míg a roma értelmiségiek döntő többsége – a közösség elvárásai szerint – „generalisták”, azaz egy személyben politikai, emberi jogi és kulturális aktivisták, Junghaus Tímea „specialistaként” a maga útját járja. Egy kicsit szeretne az őt mindenben támogató családjával lenni, a másik terve a doktori cím elérése. Az angolul jól beszélő művészettörténész végül bevallotta: a hamburgi ünnepségen igyekezett uralkodni érzelmein. *Snétberger Ferenc* gitárjátékát hallva azonban elsírta magát, ami érthető egy nagy utazás szép álmában.

**Dési András
(NOL)**

Híres újpesti cigányok

Bizsu a festőművész

Dilinkó Gábor 1929. február 8-án született a Tél utcában. Édesapja, **Dilinkó Mihály** lókereskedő családból származó, vándorló cigány volt, míg el nem érte őt az újpesti barakktelepen, a szerelem. Édesanyjának, **Kantó Annának** felmenői közül, többen szegkovácsok és muzsikusok voltak. (Újpesti Napló)

Bizsu – akit nagyapja nevezett el így – nagybátya műhelyében besegített a szegkovácsoknak először koksztot tömni, majd fűjtatni. A gödörben való kovácsolás helyett, Gábor inkább a piaci kereskedelembe vágyott és az Attila utcai elemi iskola után egyre többször lehetett őt megtalálni a libásoknál vagy a zöldségeseknél. Szeretett pakolni, árut feltölteni és a kedves vevő kérésére hazasegíteni a nehéz kosarat. Amolyan utcagyerekként így minden zugot ismert a régi Újpesten. A folyamatos munkától bivalyerős, az utcákon való bunyóban kiképzett kamasz lett.

A háború utolsó napjaiban a nyilasok, mint cigányt pofozták, ezért a zúrzavaros napokban szerzett magának egy katonai kabátot, amelyért tévedésből az oroszok is jól elverték. Édesanyja korai halálakor teljesen elárvult, rokonoknál húzta meg magát. A katonaság után a börtöngyárban dolgozott.

Egyik este az Árpád Kávéházban lecigányozták, amiért úgy leütötte az illetőt, hogy menekülnie kellett Újpestről. A Keletinél csavargott, amíg Ilona nevű barátnője be nem fogadta. Négy hónapra rá kitört a forradalom. Huszonnegyediken a kutyasétáltatásból csak a kutya jött haza, Ilonát, pedig a Corvin közben találta meg Gábor. Mindketten ott ragadtak és **Kovács Iván** irányításával, benzines üvegekkel dobálták az orosz tankokat. Ilona, Kó-

cos becenév alatt vált a forradalom mártírjává. Gábor, 56 Cigány Bizsujá, – akit **Maléter** őrnaggyá nevezett ki – pedig az államrend megdöntéséért állt a bíróság előtt.

A fegyveres felkelésben való részvételéért halálbüntetéssel került a siralomházba.

Hajnalban, a zárkában nagy kopogásra ébredtek. Nem tudjátok mi ez? – kérdezte Gábor. Rabtársa világosította fel, hogy ácsolják a bitófát. Minden ékre hármat ütnek. Ahogy abbamaradt a kopogás társa megjegyezte: Közülünk ma négyet akasztanak.

Kegyelmi kérvényét fél év múltán módosították tizenhét év letöltendő börtönre. Az első hónapokban minden héten ájulásig vertek, többször felvágta az ereimet, mert úgy gondoltam, hogy jobb ha meghalok! – emlékezett vissza. 1966-os kedvezményes szabadulása után munkát nem kapott. Ahol pedig letagadta 56-os múltját, ott

három munkanapon belül kiderült és kirúgták. Legtöbbször sajnálatból jutott élelemhez, és amikor már szégyellt kérni a kukából evett. Több tucat próbálko-

kásságát az MTV Stúdió 86. filmen mutatta be. „A belső látás, az expresszivitás határozza meg Dilinkó művészetét. Érzelmi, indulati kifejezés szerint formálja át a természeti és figurális motívumokat, és bizonyos fókig belső látásától vezérelve átértelmezi azokat. Hóviharban című képén egymás nyomába lépve, a viharak nekifeszülve halad a hideg, havas télben egy kis csapat. A kép nem csak a természettel való küzdelmet idézi, hanem tragikus sorsszerűséget is sugall, a cigányságnak a létel való szakadatlan küzdelmet, kiszolgáltatottságát.” – írta róla **Kerékyártó István** művészettörténész. Festményei jelentős hányadát jótékony célra ajánlotta fel, a megmaradtak árából pedig elhunyt feleségének sírmlékét állíttatta.

Dilinkó Gábort a rendszerváltáskor rehabilitálták, a Corvin Bajtársi Közösség tagjává választották, nyugalmazott Nemzetőr táborkornak nevezték ki. „Hűséges helytállásért” kitüntetés, a Szabadság Hőse – díjat, a Magyar Köztársaság Érdemrend Keresztje kitüntetését kapott. Bizsu, ma szerény körülmények között Mátyásföldön, egy otthonban él. Pár nappal ezelőtt, ezt mondta nekem: Hogy lehetek magyar hős, amikor többek szemében csak egy koszos cigány vagyok? Még az a jó, hogy beszólni nem mernek! Mert, van itt még izom.

Molnár István Gábor

A zenevajda – Boka Károly

Kétszáz éve született a híres debreceni primás, akiéhez hasonló mértékű köztiszteletet *Bihari Jánostól Dankó Pista* színre lépéséig cigány muzikus – s egyáltalán: cigány ember – Magyarországon sohasem tudott elérni. (Annál meglepőbb, hogy a Magyar Életrajzi Lexikon mindössze három mondattal intézi el életét és sorsát.)

Boka Károly – *Jókai Mór*-tól kapott címén: „a Zenevajda” – 1808. február 26-án született Debrecenben egy nemzedékek óta a városban élt zenész cigány családban. Egyik nagybátyja, *Boka András* – a Napóleon elleni hadra kelt magyar sereg trombitása, később cigánykarmester volt. (Az I. Ferenc császár koronázását követő bécsi bálókra Bihari zenekara mellett az övét is felrendelték muzsikálni.) Édesapja, *Boka Sámuel* maga is zenekarvezetőként szolgált a vármegye urait és a város mulatni vágyó népét. Fiát is korán muzsikára fogta, de más irányú kiművelését legalább ennyire fontosnak tartotta, kijáratva vele az elemi iskolát.

Diákévei végén már primás játszott egy alkalmi gyerekzenekar élén, ám nemsokára, tizenhat évesen már az apai bandában hegedült. Tehetsége lassan tört utat magának, de egy-két év elég volt rá, hogy saját zenekart alapítson. Nem is akármilyet! *Sárosi Bálint* Cigányzene című monográfiájában leírja: „Boka bandája gyakran 20–24 tagú volt”. A környék főurainak mulatáságairól el nem maradhattak, vadászatokra, bálókra, estélyekre, éji zenékre, kerti mulatásokba hívták őket, s bu-

sásan meg is fizettek a zenei élvezetekért. Állandó fellépő helyük is volt, a „Fejér lóhoz” címzett debreceni vendégfogadó, amit éppen ők tettek országos hírű helyé. A Pesten megjelenő folyóirat, a *Honművész* a debreceni bálokról tudósítva, azt is ismerteti, hogy a Fehér Lóba igen komoly belépti díjért, egy váltóforint „bemeneteli áron” lehet csak bejutni, de ezen senki nem ütközik meg, mert a rendezvényen a híres Boka Károly zenekara „érzéssel játszva ingerlő és csilapítá a táncosok talpviszketegségét”.

Évről-évre elzarándokoltak hozzá az igaz zeneélvezők. Az idősebb *Ábrányi Kornél* – Sárosi őt is idézi – így emlékezett erre vissza: „...Annyira vonzódtam a játékához, hogy (ő ritkán mozdulván ki Debrecenből) évenként egy párszor lerándultam oda – pedig nagy távolság volt az akkor Pestről – csak, hogy hallhassam s teleszívjam lelkemet a szebbnél szebb régi és akkor termett új magyar nótákkal, melyeket mintaszerűen tudott értelmezni.”

Nemcsak a „Boka kesergője” címen elhíresült zene-mű, vagy a *Zrínyi*-emlék, s a „Nagy György uram csárdása” szerzője volt. Ő komponálta a „Bíró uram, bíró uram”, a „Káka tövéen költ a ruca”, a „Csitt csak rózsám”, vagy a mindannyiunk által mindmáig jól ismert „Debrecenbe kéne menni...” kezdetű nótákat is.

Példás családi életet élt. Hét gyermeke (öt lány, két fiú) született a házasságából. Feleségének (*Vékony Annának*) döntő szerepe volt abban, hogy a megszerzett nem kevés keresményét okosan fektette be, s boldog, ki-

egyensúlyozott életet élhetett. *Csemer Géza* említi meg (a *Habisztiben*), hogy Debrecenben Bokának egy nagy tábla szőlője és értékes háza volt a Nagyvárad utcában, amelyben egyúttal bormérést is tartott.

Markó Miklós, a *Cigányzenészek albuma* szerzője azt is különlegességgént említi meg róla, hogy ő volt talán az egyetlen cigány Magyarországon, akit tiszteletből még a legnagyobb urak is magáz- tak. Debrecen városa – művészete, életvitele, gazdálkodása és nyilvánlagos elismerésként is – 1845-ben (más források szerint 1846-ban) a polgárai közé iktatta. Ma úgy fejeznénk ki az eseményt, hogy díszpolgárrá avatta. Akkor azonban még a lakók többsége nem volt feltétlenül polgára is a lakóhelyének.

Minden ráemlékező írás kötelességszerűen megemlíti, hogy Boka *Kossuth Lajos* kedvenc zenésze volt. Sokszor merengett a muzsikája mellett a magyar nemzeti eszme legnagyobb alak-

ja, de a haza miniszterei is. (A szabadságharc idején, a kormány Budáról Debrecenbe költözött. Az ország-nagyok, képviselők, tábornokok legtöbbje időtöltésként, érdeklődéssel hallgatta meg játékát, hisz annak ellenére is a város nevezetessége maradt, hogy zenekara hatfősre apadt.) Kossuth többször megfordult Bokáék házában is, ahol – a helyi szájhagyomány szerint – még bizalmas politikai értekezleteket is tartott.

A harcok nem kerültek el Debrecen sem. A környéken zajló hadmozgások idején a honvédtáborban is járt a zenészeivel, hogy lelkesítse a

fegyverforgatókat. (*Kiss Ernő* altábornagynak – a későbbi aradi vértanúnak – és vezérkarának is muzsikált.) Ezért aztán néhány forrás még a tábori muzsikások közé is besorolja, noha nem volt az, s ezt maga sem állította soha. 1849 augusztusában az osztrák császár által a szabadságharc leverésére segítségül hívott orosz seregek Debrecent is elfoglalták, kifosztották. A Boka-ház is e sorsra jutott. Ami mozdítható volt – beleértve bútorai nagy részét, a legértékesebb hegedűjét, a megtakarított pénzét, a pincében álló borait, de még ruhaneműje javát is – elvitték belőle.

Paszkievics tábornagy, orosz főparancsnok is maga elé rendelte Bokáékat, hogy térzenével „ünnepelje” a győzelmet. A nemrég elhunyt *Szabó Magda* családregénye, a „Régimódi történet” is őrzi ezt a jelenetet. „...Cári sereg élén érkezett Konstantin nagyherceg Boka Károly muzsikáját hallgatta, és fogalma se volt arról, hogy a debreceni csata után a fiait gyászoló város főterén Boka, a cigány, tépett ruhájában azt muzsikálta: »Megvirrad még valaha, nem lesz mindig éjszaka«, s nem értette, miért sírnak odalenn a debreceniek, mikor olyan szép dallamvezetésű az a muzsika.”

Markó Miklós – és követői – *Paszkievics* szállásához, a debreceni Podmaniczky-házhoz kötik az eseményt, ahol Boka – csizmája, cipője már nem lévén – papucsban jelent meg, s ott húzta el a „Megvirrad még valaha, nem lesz mindig éjszaka” kezdetű nótát, amiért is – egyes legendaváltozatok szerint – *Zichy Ferenc gróf*, Haynau kiküldötte másnap állítólag huszonötöt vágatott rá. Mások szerint csak megfenyegette, amire Boka keسرűen csak annyit mondott:

„A vagyonomat, hegedűmet elvitték, legfeljebb engem is elvitetnek”.

Mondani sem kell, a valóság – s különösen annak kiszínezett mása – személyét a tiszteletnek még magasabb polcára helyezte. Az elnyomatás éveiben zenéjével sokakban tartotta a lelket, él-tette a reményt. Stílusa még letisztultabb lett... „Ez az ember nem hegedűl, hanem hegedűn beszél a múlt időről, örömeiről, fájdalomokról, dicsőségről és reményekről, s beszédén valóban sírva vigadunk” – írta róla *Egressy Gábor*, a híres színész.

Barátai, tisztelői egyre számosabbak voltak. *Leszler József* hozza az adatot (Nótakedvelőknek), hogy amikor új háza megvásárlásához hitelre és fedezetre volt szüksége, több mint százan ajánlották fel az érte való kezességvállalást. „Alföldi hívei” – így jegyezték magukat a portré hátuljára – olyan büszkék voltak rá, hogy 1857-ben *Latkóczy Lajos* festőművésszel elkészítették Boka Károly arcképét, majd az olajfestményt ünnepélyesen a Nemzeti Múzeum képtárának adományozták.

Szép lassan anyagi dolgai is rendbejöttek. Letudta az adósságokat, ismét szépen fiatalak a pénzei, férjhez adta valamennyi lányát (Máriát *Balázs Kálmán* primás, Rózát a híres pesti élmuzsikusi, *Patikáros Ferkó* vette nőül). Akkor azonban fogyni kezdett az ereje, súlyos betegségek kezdték gyötörni.

A cigányzenészek összefogtak érte, de innen inkább Jókait idézem: „A vén hegedűs, aki különben nem azért vén, mert fehér a szakálla, hanem majd később megmondom, miért, múlt héten érkezett Pestre. Nem dicsvágy hajtotta ide, nem is műtanulmányozási ok (mit tanulhatna ő itten?), hanem

testi állapotok. Ifjú cigányok, fiatal barna zenészek nem úgy tettek ám az öreggel, mint ifjú írók, ifjú színészek, az öreg íróval és színésszel, ki, ha megbetegszik, azt mondják neki: múzeumba, öreg. Hanem összeszólalkoztak, vették hegedűiket, furulyáikat, s elmentek az ősz zenevájda ablaka alá, s elhúzták neki azokat a nótákat, amiktől a vén ember megifjodik, s az ifjú megvénül, a víg ember megszorul, a szomorú kedvre kap...” A veje hozatta fel Pestre, hogy kipihenje magát, hogy erőre kapjon. A Vadászkürtben az egész Patikáros zenekar a lelkesült közönség közt érezhetően csak neki játszott. „Egyszer aztán ő is belemelegedett a lelkesülésbe, leveté kabátját, a tarka flanelréklíjében kiállt az elegáns világ elé, azzal a szelíd bizalmas mosolygással, ami ősz szakállas, kék szemű, barna arcának oly jól illik, s elkezdett hegedűlni. Az öreg Patikáros maga kontrázott mellette nemes művészi lemondással, aminőt cigányoknál igen ritkán, íróknál, színészeknél, énekeseknél s más magasabb rangú cigányoknál még ritkábban találhatni. Ezek voltak ám a nóták! Idegen emberek, kik ott körül ülnek, el nem tudják érteni, mire búsulnak ezek a vén táblabírák, mikor ilyen nótát hallanak? A régi verbunkos... a primásinduló! És annak a frisse; az meg éppen megszólal, és beszél az emberrel. De más formák voltak ezek a régi jó magyar nóták, de tele voltak érzéssel, szellemmel, művészi gondolatokkal; de különböznek a mi mostani csengő-bongó ürességeinktől, amik közül egy sem él egy farsangtól a másikig; s csak lábnak s fülnek vannak írva, nem szívnek és léleknek. De jólesik azokat elhallgatnunk, velük

szívünkig eltelnünk!” „Maradj még itt – áradozik Jókai – jó öreg Orpheus, tanítsd meg ezeket a te fiaidat itten azokra a vén nótákra, miket nem a taktus, hanem az érzés szed rendbe, tanítsd meg őket, hogy kell az igazi cigány nevet megérdemelni, hogy annak a szép emléke ne vesszen el a mi földünkéről!”

Minden gyógykezelés, ünneplés, pátyolgatás és szeretet kevésnek bizonyult, egyre inkább elhatalmasodott rajta a kórság. Utolsó éveiben már egyáltalán nem muzsikált, végső negyedévében pedig már a lakását is képtelen volt odahagyni. 1860. július 11-én, életének ötvenharmadik évében szenderült jobblétre.

Kulini Benő tudósítása szerint – aki Boka életrajzát a Debreceni Közlöny számára megírta – temetésén addig soha nem látott tömeg, több mint tízezer ember vett részt. A város díszruhába öltözött hajdúi kísérték a koporsót, s a „főiskolai ifjúság gyászénekeket zengett fölőtte tisztelete jeléül”. Sírhanja felett mintegy kétszáz cigány muzsikusi húzta el a Boka-ke-sergőt.

Huszonhat évvel a temetése után Debrecenben még mindig olyan becsben tartották, hogy közadakozásból gránit síremléket magasztottak a sír fölé, amely alatt örök álmot alszik.

Szomorú ország ez a mi országunk. Legtöbbször csak temetéskor adjuk meg az árát egy-egy tehetségnek. Boka Károly azonban ebben is kivételes életutat járt be. Rendre, rangra és származásra való tekintet nélkül mindig érezhette s élvezhette kortársai tiszteletét, megbecsülését.

Érdemes lenne felfedezni s megfontolni titkát!

Hegedűs Sándor

Hegedűs Sándor

Fónai Mihály – Péntes Mariann – Vitál Attila „Etnikai szegénység, etnikai egészségi állapot?”

A Fónai Mihály – Péntes Mariann – Vitál Attila szerkesztőhármass által jegyzett „Etnikai szegénység, etnikai egészségi állapot?” című tanulmánykötetet az 1998-ban alakult nyíregyházi székhelyű Szocio East Egyesület és a Krúdy Könyvkiadó adta ki.

A könyvben szereplő kilenc dolgozatot hat szociológus, illetve egy-egy közgazdász, jogász, védőnő és főorvos jegyzi (több értekezésük is közös munka).

A kötettel – írja az előszó – azoknak a kutatási zárójelentéseknek, vizsgálati eredményeknek kívántak nagyobb nyilvánosságot biztosítani, amelyek a régióban, elsősorban a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében élő cigányság életminőségének, társadalmi-gazdasági helyzetének feltárására irányultak. A szerkesztők mindezen túl a térségbeli romák társadalmi integrációját előmozdítani szándékozó modellkísérletekről is igyekeznek valósághű képet adni.

A magyarországi cigányok egészségügyi hátrányai régóta közismertek. „A cigányság körében az egészséget ked-

vezőtlenül befolyásoló tényezők halmozottan jelentkeznek, s ebből adódóan a cigányság egészségi állapotára vonatkozó adatok az országos átlagnál kedvezőtlenebb képet mutatnak” – olvashatjuk például már egy kilenc évvel (lassan egy évtizede) megfogalmazott kormányjelentésben. A helyzet azóta mit sem változott, vagy ha mégis, akkor – jelen recenzio szerzője legalábbis így érzékeli – inkább romlott, mint javult. Félő, hogy a rendszerváltás, a munkaerő-piac átalakításának legnagyobb kárvalottjai, az egészségbiztosítás átalakításának is vesztesei lesznek. Nincs pontos adat, hogy a hazai munka- és jövedelemnélküli romaság hány százaléka volt az utóbbi időben a társadalombiztosítás „potyautasa”, aki a jövőben kirotálódik a rendszerből, de attól is tartani lehet, hogy a jövőben nemcsak a megelőző vizsgálatok, hanem az orvoshoz fordulások eseteiben is erősen csökkenni fog a romák aránya. (A vizitdíj összege, a távolabbi rendelőintézetekbe, kórházakba utazás növekvő költségei stb. megítélésem szerint már most is érezteti hatását.)

A Szocio East könyve a reform előtti állapotokat tárja elénk, s ez ad igazi aktualitást a még 2006-ban megjelent értekezéseknek.

Nagy Andrea a könyv elején a kisebbségvédelem lehetőségeit tekinti át az Európai Unió gyakorlatában. Ennek az ad különös jelentőséget a többi mű előtt, hogy az azokban jelzett szociális és egészségállapot hátrányokat elhelyezi a kirekesztés és hátrányos megkülönböztetés tilalmának európai tenge-lyében. A szerző felhívja arra is a figyelmet, hogy két – csak látszólagosan ellentmondó – egyenrangú elvárás egyidejű teljesülésére van szükség. A hátrányos megkülönböztetések (a diszkrimináció) tilalma arra épül, hogy senkit se lehessen bizonyos tulajdonsága miatt a többségtől, számára kárt okozva megkülönböztetni. A kisebb-

ségi jogok esetében viszont egy nemzeti, etnikai kisebbségi csoport éppen azt kérheti az államtól számon, hogy a különbözőségeiket elismerve, arra tekintettel biztosítson számukra sajátos jogokat. (Megkísérlem lefordítani az egészségügyre: ha mindenkinek egyaránt joga van egészséghöz, ám egy jól behatárolható kisebbség mégsem fér a többséggel azonosan hozzá, mindaddig indokolt a kedvezményezettségük, amíg el nem érik az általános kívánatos szintet. Ez a kisebbségi jogi megközelítés. Az antidiszkriminációs eljárás pedig ugyanebben az esetben az lenne, hogy nem többletkezelések biztosításával, hanem minden gátló tényező, ellenirányban ható megkülönböztetés kiiktatásával igyekezzünk elérni az azonos, vagy legalább közel azonos helyzetet.)

A szerkesztők – dicsérendő buzgalommal – igyekeznek elkerülni azt a csapdát, amelybe már jó néhány, a cigányok egészségi állapotát vizsgáló elődjük, vigyázatlanul belelépett. Nevezetesen azt, hogy a mélyszegénységben élők egészségi állapotát összemossák a romákéval. Hogy olyan hátrányokat tudjanak be cigányokat sújtó egyedi csapásnak, amely nem az etnikai kisebbséget érő előítélet, hanem az általános elszegényedés rovására írható, s lakóövezeti, illetve rétegjelenség.

Filepné Nagy Éva, Fónai Mihály és Fábán Gergely közös munkájukban ezért a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei teljes népesség kistérségenkénti szociális helyzetét s egészségi állapotát igyekeztek feltérképezni, megmutatni. Megállapításaik – statisztikai összevetéseik – szerint a megyében a betegségi és halálzási mutatók szerint is kedvezőtlenebb a lakosság egészségügyi, szociális és lelki állapota az országos átlagoknál. Fontos és figyelmeztető megállapításként rögzítik: „Egyes területeken krízishelyzetek alakultak ki, vagy alakulhatnak ki hamarosan, mint például a tartós munkanélküliek, a cigány népesség, általában a többszörösen hátrányos helyzetű rétegek egészségügyi, szociális ellátottságában és életkörülményeiben”. 1452 háztartásra kiterjedő vizsgálatuk során a teljes minta kb. egynegyede látta úgy, hogy problémák vannak az egészséggel. Magas –

Fónai Mihály - Péntes Mariann - Vitál Attila (szerk.)

Etnikai szegénység, etnikai egészségi állapot?

A cigány népesség élethelyzete
és kitörési lehetőségei Északkelet-Magyarországon

állapítják meg a szerzők – azoknak az aránya, akik problémáik miatt állandó feszültségben és nyomás alatt élnek, folyamatos fejfájással, alvási problémákkal, ideges és rossz hangulattal, teljes kiszolgáltatottsággal jellemezték a helyzetüket. „A felnőtt lakosság... mintegy egyhatoda állandó depresszióval küzd.”

Ezt a nagy ívű kutatásjelentést követi a könyvben *Fónai Mihály Péntes Mariannal* jegyzett „A cigány népesség egészségi állapotának összetevői...” című tanulmánya, amely az előzővel azonos országrészben vizsgálódik, így az itt szerzett megállapítások remekül szembeisíthatók a korábbiakkal, elég csak a megelőző oldalakra, az általános helyzetről írtakhoz vissza-visszalapozni.

Az oldalakat jómagam is rendre vizsgálom, csak néhány lapozásnyi döbbenetes összevetést osztok meg az olvasóinkkal: míg a térség háztartásfői (családfői) közül 7-8% nem fejezte be a nyolc általánost, a szabolicszatómári cigány családfőknél ez az arány 40,2%! Szakiskolai és szakközépiskolai végzettséggel, azaz szakmával (is) a teljes népesség háztartásfői közül 54,1% rendelkezett, addig a cigányoknál mindössze 8,1%! A főiskolai és egyetemi záróvizsgát tettek az előbbi népességnél 12, az utóbbinál csak 2 százalékot tesznek ki! A térség háztartásfőinek (a család fő eltartóinak) a 2003-as mintavétel szerint 45,1% volt foglalkoztatott, 5,7%-a munkanélküli és 44%-a inaktív kereső. A megye cigány lakosságának 2004. évi adatfelvételekor a roma családfőknél csak 11,3%-a volt foglalkoztatott, 25,6%-a volt regisztrált és nem regisztrált munkanélküli, az inaktív keresők száma pedig 49,5% volt.

A romák zöme a megyében elkülönült-elkülönített (szegregált) környezetben él: 44,7%-uk hagyományos cigánytelepen, 31,7%-uk nem telepen, de többségében romák között lakik. Valamivel több mint háromnegyedük a többségi lakosságtól elrekesztve-kirekesztve él. A roma háztartások több mint kétharmada négy-négytől többtagú (háztartásaik 10,3 %-ában 8 vagy 8 feletti családtagról kell gondoskodniuk), a nem romáknál csak egyharmad a négytől többtagú (0,6% a 8 fölötti létszámú) családi aránya.

A szerzők részletesen áttekintik az egyes betegségek előfordulási arányait, az orvosi ellátás igénybe vett és elkerült szintjeit, de a saját egészségi önértékelés és a valós kezelések közti kapcsolatok elemzését is részletesen elvégzik. Megállapítják, hogy a térségben élő cigány népesség legjellemzőbb vonásai az underclass helyzetben fogalmazható meg. (Tudományos előkelőséggel underclassnak, azaz osztályalattinak a modern társadalmak legalsó rétegét, a lecsúszottak

és kiúttalanul tengődők tömegét nevezik a társadalomkutatók.) Ez az állapot Fónaiék szerint a helyi romák esetében nemcsak a kirekesztettség, hanem az alacsony és rendre rossz mutatók miatt is fennáll. Az egészségügyi rendszer igénybevétele azonban összhangban van a saját egészséggel, illetve a betegségekkel kapcsolatos önbevallással. Kórházba kerülésük viszont magasabb arányú, mint a nem cigány népességnél.

Fónai Mihály Vítal Attilával két, azonos településen élő cigány közösség: a tiszavasvári romungró és oláh-cigány lakosság élethelyzetét és egészségi állapotát is felmérte, hogy megfelelő összehasonlításokat tehessen. Legjellemzőbb betegségei mindkét csoportnak azonosak a cigányok közt megfigyelt általánosan rögzítettekkel. Elsősorban a szív- és érrendszeri betegségek, légzőszervi anomáliák, valamint az idegrendszeri és pszichés problémák gyakorisága a számottevő közöttük. A két cigány népesség gazdasági helyzete, jövedelmi viszonyai, lakáskörülményeik, iskolázottságuk és családszerkezetük is eltér, amiként elfogadottságuk és társadalmi megítélésük is. Terjedelmi okokból ezekre most nincs mód kitérni, pedig roppant figyelemre méltóak.

Husztai Éva tanulmánya is az. Ő a megyében élő 12-18 év közötti fiatalok életmódját tette nagytényező lencséje alá: párkapcsolataikat, házassági terveiket, dohányzási és italozási és kábítószerhasználatukat vizsgálta. Arra volt tehát kíváncsi, hogy a fiatalok életmódja mennyire hívja, illetve készíti elő a későbbi évek rosszabb egészségét. Adatfelvételei között azonban a meglévő betegségekre is lehet találni számsorokat. Érdekes, hogy ebben az életkorban a pszichoszomatikus (lelki okokra visszavezethető) tünetegyüttesek vonatkozásában a roma fiatalok sokkal jobb helyzetben vannak, mint a velük egykorú nem cigány társaik. Alighanem egy nagy jelentőségű szemléletváltás kellős közepén vagyunk, ha hinni lehet a felmérésnek. A megkérdezett roma fiatalok ugyanis már viszonylag késői házasságkötést és gyermekvállalást terveznek. (Igaz, ezzel szemben továbbra is korán kezdik a szexuális kapcsolatokat, s nem védekeznek a terhesség és a nemi betegségek ellen.) A szenvedélybetegségek egyelőre kevésbé érintették meg őket, s egészségi állapotuk is sokkal jobb annál, amit a felnőtt roma népességről visszavetítünk rájuk, sőt ebben még a többi fiatalhoz képest is kedvezőbb a helyzetük.

Nagy Józsefné a cigány családok közt működő védőnők helyzetét, szerepét és lehetőségeit vizsgálta meg tanulmányában. A védőnői tanácsadás, az óvodai és iskolai egészségnevelés stratégiai lehetőségeit és hétköznapi gyakorlatát járja körbe.

Bodnárné Kiss Katalin a serdülőkorú cigány tanulók jövőképeiről és modell-

követési sajátosságairól ír, a kapcsolattervezési szociometriás adatait is felvonultatva. A roma szülőkről a gyermekeik pozitív képpel rendelkeznek, az általuk közvetített értékekkel, elvárásokkal egyetértenek – állapítja meg. (Azt csak én hiányolom, hogy a negatív értékrendet képviselő szülők, illetve az ő követésük vonatkozásában hiányzik a mérés.) A szerző azt is feltárja, hogy az osztályfőnökökben a cigány szülőkkel szemben erős előítéletek és általánosítások élnek. Öröndöztet azonban, hogy a nem cigány és a cigány fiatalok jövőképe egyaránt a boldogság mintá köré szerveződik, amelyhez a munkát, a gazdagságot és a családi teljességet tekintik legfőbb elérendő feltételnek. A szerző hozzáteszi: ez a sikeres társadalmi integráció igényeként értelmezhető.

Kerülő Judit a híres-hírhedt nyíregyházi nyomoromgyed, a Huszártelep (leánykori nevén: Guszev lakótelep) múltját és jelenét dolgozza fel „Kitörési esélyek egy nyomortelepről” címmel. Arra a kérdésre keres – s mutat – választ, hogy számos esélynövelő kísérlet miért bizonyul kudarcosnak, sok üdvöztetőnek tűnő kezdeményezés miért bukik meg, marad félbe. Érveket és tényeket, közel egy évtizednyi helyi tapasztalatot sorakoztat fel annak érdekében, hogy felvázolja: mi kellene ahhoz, hogy a kudarcok és konfliktusok ellenére is sikerre és a célhoz vezessenek a tisztességes szándékkal indított projektek, programok.

A *Rozgonyi Ilona* tollából származó záró tanulmány ezt a gondolatot folytatva, a Nyíregyházi Főiskolán szervezett tanár-továbbképzések és roma felzárkóztató programok eredményeit és tapasztalatait elemzi. Becsületesen és színes közvetlenséggel számol be valamennyi kezdeményezésről. A legértékesebbnek ezek közül talán a hátrányos helyzetű roma fiataloknak szervezett egyetemi-főiskolai előkészítő tanfolyamok és a tanárképzésbe beiktatott, a romák jobb megismerését célzó kurzusok tekinthetők. A szerző keserű megjegyzése azonban nem hagyható figyelmen kívül: a cigány fiatalok számára a „legnagyobb problémát a középfokú iskolába való átlépés jelenti. A középiskolai továbbtanulás esélyei keveset javultak”.

A könyv végén gazdag kiegészítő olvasmányajánlat segíti az egyes témák további oknyomozását.

Vannak könyvek, amelyek megjelenésükkor is érdekesek, mégis témájuk utóélete emeli igazi, megkerülhetetlen olvasmánnyá őket. Az ismertett tanulmánykötet is egy ezek közül. Sok tekintetben mára vált igazán ideg- és érdekesítővé, viszonyítási alappá.

* * *

(A könyv a könyvesbolti forgalomban nem érhető el. A kiadó egyesület címén korlátozott számban kis szerencsével talán még beszerezhető.)

„Segítő láncszemek”

Többségében cigány családokat támogató szociális szakemberek és önkéntesek komplex képzési programja

A szolnoki székhelyű, az LD roma lapot is kiadó „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 2006 november 01-jén indította útjára legújabb – 18 hónapig tartó – uniós projektjét. A projekt a HEFOP /2006/ 2.2.1 A társadalmi befogadás elősegítése a szociális területen dolgozó szakemberek képzésével rendelkezésen belül jött létre. Célja a szociális területen dolgozó, többségében roma szakemberek és önkéntesek ismereteinek bővítése, készségeik fejlesztése a hozzájuk forduló hátrányos helyzetű csoportok – projektünk esetében többségében cigányok – foglalkoztatási esélyeinek növelése érdekében.

A képzés során elsősorban munkaerő-piaci ismeretek, EU-s ismeretek és számítógépes ismeretek oktatása szerepel, valamint jól bevált, működő modellprogramok tanulmányozása, a szakmai fejlődést szolgáló és a kiégést megelőző mentálhigiénés, konfliktuskezelési, innovatív elemként előítéletkezelési (GIMA program) és mediációs tréning nyújtása.

Projektünk célterülete JNSZ Megye kiemelten azon települései, ahol igen magas a cigány lakosok számára.

A projektben résztvevő cigány és nem cigány szociális szakemberek és önkéntesek ismereteinek bővítésével, készségeik fejlesztésével alkalmasak lesznek arra, hogy a tőlük segítséget kérő embereket kézzel fogható, távlatokba mutató segítséggel lássák el.

A képzésbe 32 főt vontunk be, jelenleg 27-en vesznek aktívan részt. A programban konzorciumi partnerként vesz részt az Esély Közalapítvány.

Esély Közalapítvány

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tanács 1990-ben a megye lakossága szociális helyzetének javítása, a társadalmi összefogás erősítése és a szociálpolitika új megoldásainak felkarolása céljából hozta létre a Jász-Nagykun-Szolnok Megye ESELY Szociális Alapítványát.

Az alapító Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tanács és jogutódja Jász-Nagykun-Szolnok Megye Közgyűlése eredeti célkitűzése – a helyi szociálpolitikai megoldások támogatása – találkozott a PHARE Szociálpolitikai Fejlesztési Program Regionális Szellemi Forrásközpont projekt kínálta lehetőségekkel. Sikeres pályázat nyomán – az első pályázati fordulót követően – **1994-től működik az alapítvány forrásközpontja.** 1998. január 1-től a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság a Pk.20.822/1990/21. számú végzésével **kiemelten közhasznú szervezetként és**

közalapítványként nyilvánvette tartásba szervezetünket.

Jász-Nagykun-Szolnok Megye ESELY Szociális Közalapítványa módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt alapító okirata szerint a közalapítvány **célja a szociális tevékenység, hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése, ill. a helyi önkormányzatokról szóló, 1994. évi LXIII. törvénnyel módosított 1990. évi LXV. törvény 8.§-ban foglalt önkormányzati feladat.**

A HEFOP-2.2.1-06/1-2006-09-0007/4.0 Segítő láncszemek – többségében roma családokat támogató szociális szakemberek és önkéntesek komplex képzési programja c. projektben szervezetünk feladatai:

- Az elméleti képzések egy részének bonyolítása, ehhez kapcsolódóan a képzésszervezői feladatok ellátása**
- Modellprogramok tanulmányozása, az aktivizáló, komplex programok néhány mo-**

delljének bemutatása a programban résztvevő szakemberek, önkéntesek megyei és regionális kapcsolatainak bővítése, erősítése céljából az Észak-Alföldi régió 3 megyéjének kistérségeiben. Jól bevált, működő, modellértékű programok bemutatása tanulmányút keretében. A gyakorlati tapasztalatokon keresztül a hazai szociális munka, szociálpolitikai és jogi rendszer, aktivizáló eszközök és módszerek megismerése. **Ehhez kapcsolódóan a tréneri és co-tréneri feladatok ellátása, a tanulmányutak megszervezése, koordinálása.**

A munkaerő-piaci programjainkban törekszünk a különböző csoportok /nők, fogyatékkal élő, roma emberek/ esetében az esélyegyenlőségi szempontok betartására és az egyenlő bánásmód elvének alkalmazására. A projektekben a foglalkoztatás során, a kép-

zések, kiegészítő szolgáltatások nyújtásakor nagy figyelmet fordítunk a bevont roma emberek speciális szükségleteire a személyre szabott szolgáltatások kialakításához és biztosításában. Figyelembe vesszük az egyéni és csoport sajátosságokat, életmódbeli és szocializációs jellemzőket.

A projektek előkészítése során megkeressük az illetékes kisebbségi önkormányzatokat, ill. a munkaügyi központok alkalmazásában álló roma foglalkoztatás-szervező menedzsereket, akiket tájékoztatunk a készülő programokról, és akik a roma célcsoporttal kapcsolatban néhány speciális szükségletet, sajátosságot is figyelemünkbe ajánlanak. A projektekben a segítő szakemberek (szociális munkás, mentálhigiénikus, pszichológus stb.) az érintettekkel közösen

kialakított cselekvési-fejlesztési tervet dolgoznak ki.

Szervezetünk ellátja a *szociális földprogramok* országos módszertani feladatait is. A programokban országosan résztvevők közel fele roma. 2000-ben a program kedvezményezettjeinek száma 30.302 fő volt, 44,5%-uk roma, 2002-ben a kedvezményezettek száma 32.415 főre emelkedett, akik közül 48% volt roma származású.

A szervezetünk egyik szakmai egysége az *Esélyegyenlőségi Koordinációs Iroda*. *Esélyek Háza* egyik kiemelt célcsoportját képezik a roma emberek. A megvalósított roma esélyegyenlőségi programok: JNSZM középtávú roma integrációs terv (2005-2009.) feladatainak végrehajtása, jogérvényesítés témakörében kiadvány készítése, regionális és határon átnyúló nemzeti és etnikai kisebbségi szakmai nap szervezése, Területi és helyi Ci-

gány Kisebbségi Önkormányzati képviselők kommunikációs és esélyegyenlőségi képzésének megszervezése. 2008. január 24-én a szociális és munkaügyi minisztérium és a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa megállapodást írt alá, melynek értelmében az országban működő Esélyek Házain keresztül a vidéken, kistelepüléseken élő valamelyik kisebbségi közösséghez tartozók panaszaiakkal közvetlenül fordulhatnak a kisebbségi biztoshoz. Ezért az Esélyek Háza heti legalább két alkalommal ügyfélfogadást biztosít a kisebbségi biztos hatáskörébe tartozó ügyekben.

Biztos Kezdet Program¹

A Biztos Kezdet Programot „Sure Start Program” néven az Egyesült Királyságban indították 1999-ben, melynek célja a gyermek-

szegénység és a gyermekek társadalmi kirekesztettségének visszaszorítása. Középpontjában a hátrányos helyzetben lévők pl.: migráns csoportokhoz tartozó családok állnak, akik nehezen vagy egyáltalán nem tudják igénybe venni a különböző szolgáltatásokat.

Magyarországon 2003-ban mutatták be a programot a Brit Nagykövetség és az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium közös szervezésében. Ezt követően az ESZCSM munkacsoportot állított fel a magyarországi program kidolgozására és bevezetésének előkészítésére. A munkacsoport feladata, hogy javaslatot tegyen a modellprogramok hátrányos helyzetű térségekben való bevezetésre. 2004-ben elindultak az első modellprogramok 6 településen, majd 2005-ben újabb két település csatlakozott. A programokat az ICSSZEM

KAPU program Jászapátiban.
A projekt résztvevők egy csoportja.
Fotó: LD archívum

Gyermek- és Ifjúságvédelmi Főosztálya koordinálta és finanszírozta meghívásos pályázati keretben. 2005-ben szakértői műhely is alakult és elkezdődött a Programok országos bevezetésének előkészítése.

A program Magyarországon történő bevezetését az indokolta, hogy a jelenleg működő ellátórendszer nem, vagy csak részben képes biztosítani a gyermekek számára az életkornak és a szükségleteknek megfelelő minőségi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést. Az ellátásokban jelentkező különböző problémák pl.: fenntartási nehézségek, szakemberhiány, együttműködési problémák, párhuzamos vagy egymástól elszigetelt működés a hátrányos helyzetű kistélepüléseken fokozottan jelentkeznek. Emiatt a családok számos ilyen településen nem kapnak megfelelő segítséget a nevelési, gondozási, életviteli problémák kezeléséhez, a gyerekeknél fejlődési elmaradások jelentkezhetnek, mely különösen igaz a 0–6 éves korosztálynál.

Ezért a Biztos Kezdet program célja biztosítani, összehangolni a 0–6 éves korosztály megfelelő ellátásához elengedhetetlen szolgáltatásokat, beilleszteni ezeket a helyi ellátási rendszerbe, ill. olyan helyi közösséget építeni, mely támogatást nyújt a szülők gyermeknevelési kompetenciáinak erősítésére. Ezekre a helyi közösségekre számos új szolgáltatás tud ráépülni. A Biztos Kezdet Programnak nem az új, párhuzamosan működő ellátórendszer kialakítása a célja, hanem a helyi ellátások új típusú összekapcsolása. A program helyi támogató közösségeket hoz létre, a hátrányokkal küzdő, kisgyermekeket nevelő családok funkcionális működésének segítségét, fejlesztését állítja a középpontba.

A program alapelvei: prevenció, partnerség és részvétel,

nyitottság és rugalmasság.

A program céljai a gyermekek és a szülők között kialakuló korai kapcsolat támogatásával, a családok működésének segítségével a gyermekek szociális és érzelmi fejlődésének segítése; a gyermekek egészséges fejlődésének biztosítása; a családok erősítése, támogatás; ill. a közösségi részvétel és a helyi közösség erősítése.

A Biztos Kezdet Programok indításának feltétele a Biztos Kezdet Programba való bejelentkezés és regisztráció. A jelentkezők számára a programirányító csoport szakmai támogatást nyújt a tervezéshez, megvalósításhoz. Az elkészített szakmai program befogadása után a csatlakozni kívánó település vagy településrész tagja lesz a Biztos Kezdet Programok Országos Hálózatának. A Biztos Kezdet Programok országos koordináló és irányító csoportja dönt a program beindításáról. A szakmai megvalósítást a Biztos Kezdet Program tanácsadó és szakértői hálózata segíti, szakértői napokat biztosít. A programok megvalósítását a folyamatos monitorozás és értékelés biztosítja.

A helyi programok tervezése, megvalósítása a település vagy városrész önkormányzata, szolgáltatók, civil szervezetek, szakemberek és az érintett lakosság kezdeményezésére, együttműködésben történik. *A tervezés alapja a helyi szükségletek, szolgáltatási hiányok, erőforrások feltárása, mely biztosítja, hogy a Biztos Kezdet program a valós helyi igényekre válaszoljon,* és hosszabb távon is fenntartható legyen. A programban résztvevők rendszeresen vesznek részt tervezési műhelyeken.

A Biztos Kezdet Programok keretében kialakított Biztos Kezdet Klubokba számos, a helyi igényeket kielégítő szervezet, intézmény,

szakember vállalhat feladatot: bölcsődék és családi napközis gondozói, óvónők, védőnő, gyermekorvos, pszichológus, pszichopedagógus, fejlesztőpedagógus, családgondozó, logopédus, művelődésszervező.

A helyi program megvalósításának minimumfeltételei:

- Biztos Kezdet Program koordinátor kijelölése, akinek legfontosabb feladata a szakmai irányítás, működtetés, a szolgáltatások összehangolása
- önálló helyiség kialakítása, melynek alkalmasnak kell lennie a családok fogadására min. heti 3 alkalommal, min. 4 órában
- a szolgáltatások nyújtásához szükséges eszközök, játékok, berendezések megléte.

A Társadalmi Megújulás Operatív Programban a Biztos Kezdet Program további elterjesztésének támogatása várható.

A KAPU (Gateway) program²

A KAPU program egy lakóközösségi alapon szerveződő, a generációk közötti együttműködést elősegítő önkéntes segítő szolgálat, mely a szociális és egészségügyi ellátórendszer mellett, annak szolgáltatásait kiegészítve működik és nyújt szakképesítéshez nem kötött segítséget elsősorban az otthonukban rászoruló lakosok számára.

A programot egy civil szervezet koordinálja, szorosan együttműködve a helyi önkormányzattal, és szakmai-módszertani támogatást kapva egy angliai szociálpolitikai fejlesztéssel foglalkozó szervezet szakembereitől.

A békés megyei Béthel Alapítvány és a brightoni székhelyű Social Care Initiatives Network által 1996–

98 között kifejlesztett és a gyakorlatban alkalmazott KAPU program olyan lakóközösségi alapú önkéntes segítő szolgálat, mely elsősorban pályakezdő munkanélküli fiatalok számára nyújtott képzést ahhoz, hogy a fiatalok szakképesítéshez nem kötött, önként vállalt segítséget nyújthassanak az otthonukban élő, rászoruló idős és bajba jutott emberek számára. Az angliai program adaptálása hozzájárult a Magyarországon is hagyományként működő önkéntes segítő programok felelevenítéséhez, azok továbbfejlesztéséhez.

A program magyarországi (alföldi körülmények között történő) adaptálását az Európai Unió finanszírozta a Phare-Lien Tacsis program keretén belül 1996–98 között. Az ezt követő időszakban és jelenleg is a Béthel Alapítvány finanszírozza pályázati támogatásból a KAPU program kiterjesztését, fejlesztését, a folyamatos képzéseket, valamint a tréner és szupervízorok képzését. Ezen pályázatok elsődleges támogatói a volt Szociális és Családügyi Minisztérium.

Miért kapta a program a KAPU elnevezést?

- Kapu az európai fejlesztési módszerek, szolgáltatások, know-how felé.
- Kapu a bajba jutott emberek és az önkéntes segítő között.
- Kapu a fiatal és idős generáció között.
- Kapu a hivatalos szakemberek és az önkéntesek között.
- Kapu a magyar és a kisebbségi fiatalok között
- Kapu a civil és az önkormányzati ellátórendszer között.
- Kapu az egyén és a lakóközösség között.
- Kapu az Európai Unió és a magyar szociális ellátórendszer között.

A KAPU program általános céljai:

- Növelni az aktív szociálpolitikai programok eszközrendszerét.
- Kiegészíteni a meglévő szociális alap- és szakosított ellátásokat egy hatékony, innovatív módszerrel.
- Fejleszteni és kiegészíteni az önkormányzatok által eddig nyújtott napi ellátások körét.
- Az otthonukban élő, szociálisan és egészségügyi okokból hátrányos helyzetben lévő lakosság életminőségének javítása.
- A pályakezdő fiatalok támogatása a társadalomtól való leszakadásuk megelőzése érdekében (elsődleges prevenció)
- A helyi közösségi védőháló erősítése a generációk közötti segítő tevékenység elindításával.
- A helyi, kistérségi, regionális kötődés és szolidaritás elősegítése.
- A résztvevők látókörének kiszélesítése a tréningek révén egy új tanulási módszer megismertetésével.
- A hátrányos helyzetű (munkanélküli szociálisan támogatásra szoruló, beteg, stb.) társadalmi csoportok támogatása, közösségük fejlesztése.
- Mentális támogatást nyújtó speciális képzéssel támogatott önkéntes szupervízori hálózat létrehozása.
- A fiatalok helyben tartásának elősegítése.
- A civil kontroll hatásának növelése az állami ellátórendszeren belül.

A projekt célcsoportjai:

1. Szolgáltatók:

- ♦ Pályakezdő munkanélküli fiatalok

- ♦ 40 év feletti háztartást vezető nők
- ♦ 40 év feletti munkanélküli nők
- ♦ általános, közép- és főiskolás fiatalok
- ♦ minden olyan lakos, akinek fő állása mellett van pár szabad órája más emberek segítésére.

2. A felhasználók:

- ♦ A területi és települési önkormányzatok szociális és egészségügyi alapellátó intézményei által ellátott lakosság.
- ♦ Otthonukban élő, rászoruló, elsősorban idős, mozgáskorlátozott emberek – megszokott lakóhelyükön tartásuk segítése.
- ♦ A bentlakásos intézmények állandóan, vagy részlegesen ágyhoz kötött lakói – segítségnyújtás az emelés-mozgatás, étkeztetés, mentálhigiénés prevenció, foglalkoztatás területén tehermentesítve ezáltal a szakképzett ápoló-gonddozó személyzetet.
- ♦ Az otthonukban állandó segítségre szoruló értelmi sérült, speciális szükségletű, vagy pszichiátriai betegséggel élő fiatalok – a 24 órás ügyeletet biztosító szülők tehermentesítése.
- ♦ Rendelőintézetek: az ambuláns ellátásoknál kérdőívezés, interjúzás, ötletek feljegyzése,
- ♦ Kórházakban: segítségnyújtás látogatások idején, emelés-mozgatásnál, utógondozás megszervezésénél.
- ♦ Támogató szolgáltatók: értelmileg sérült, speciális szükségletű személyek önálló életvitelének biztosításának elősegítése a szakszervezet szolgáltatásait kiegészítve.

A KAPU-program Jászapátiban³

2003-ban csatlakozott a programhoz Jászapáti, melynek koordináló szervezete a „Fehér Akác” Idősek Otthona és Módszertani Intézménye.

A „Fehér Akác” Idősek Otthona és Módszertani Intézménye a volt Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium pályázati támogatásával vezette be a KAPU – programot Jászapátiban, melybe 15–20 középiskolás fiatalot vontak be. Az önkéntesek elsősorban az Idősek Otthonában élő, valamint a házi segítségnyújtás keretében ellátott idősök, valamint a fiatalok lakókörnyezetében élő rászoruló (idősök, mozgáskorlátozott fiatalok, stb) számára nyújtanak szolgáltatásokat, pl. beszélgetés, felolvasás, sétálás, bevásárlás, ebédhordás, felügyelet, kerti munka, ügyintézés. Az önkéntesség elve alapján az önkéntesek csak olyan feladatokat látnak el, melyet szívesen csinálnak, ill. amelyet saját megítélésük alapján el tudnak végezni. A munkára fordított időt is maguk határozzák meg időbeosztásuk alapján.

A felhasználók bekapcsolódása is teljesen önkéntes alapon történik, a szervezők olyan fiatal és idős jelentkezőket keresnek, akik szívesen elfogadják mások segítségét.

A KAPU-programban csak olyan önkéntesek kezdhetik meg munkájukat, akik elvégzik a 40 órás kötelező, ingyenes tréninget, melyet erre a célra felkészített szakemberek vezetnek.

A program operatív irányítását a programkoordinátor végzi, aki az önkéntesek által nyújtott szolgáltatásokat, valamint a felhasználók igényeit összegyűjti és ezek alapján közvetíti az önkénteseket. A program segítséget nyújt az önkéntesek munkával kapcsolatban

felmerülő esetleges mentális, vagy kommunikációs problémáinak kezelésében is.

A modell Jászapátiban hozzájárulhat a szociális szolgáltatások bővüléséhez, valamint a generációk közötti kapcsolat megújulásához, a bekapcsolódó fiatalok helyi kötődésének erősödéséhez. Segítséget nyújthat a fiataloknak abban, hogy munkatapasztalatot, gyakorlati jártasságot szerezzenek, önismeretük fejlődése révén pedig pályaeorientációjukat is alakíthatja.

A program bevezetése work-shop-pal indult. A műhelymunka célja az volt, hogy a településen érintett szereplők (önkormányzati vezetők, intézményvezetők, szakmai vezetők, civil szervezetek vezetői, potenciális önkéntesek és felhasználók) megismerjék a KAPU – programot, valamint a Jászapátiban bevezetendő program sajátosságait. A workshop további célja a partnerség kialakítása volt, mely hozzájárulhat az önkéntesség továbbéléséhez szükséges társadalmi háttér kialakításához.

¹ A Biztos Kezdet füzetek 1. – Útmutató helyi programok indításához c. kiadvány alapján (Szerk.: Dr. Nagyné Varga Ilona, Budapest, 2006.)

² Béthel Alapítvány szakmai programjai c. kiadvány alapján

³ Bali-Kiss Márta: Bővül a KAPU-programok száma megyénkben in: Az ESÉLY Köz-alapítvány által megjelentetett Hírforrás c. kiadvány (V. évf. 1. szám, 2003. március)

A projekt az EU társfinanszírozásával, a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán-erőforrás-fejlesztési Operatív Programja keretében valósul meg.

Dr. Nagyné Varga Ilona
igazgató

Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány

Levélcím: 1387 Budapest 62, Pf. 25
Székhely: 1051 Budapest, Október 6. u. 17.
Tel./Fax: 321-7364, 321-7370, 321-3352
E-mail: mnekk@t-online.hu
<http://www.mnekk.hu>

2008. ÉVI CÉLPÁLYÁZATI FELHÍVÁS a nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájának, önazonosságának megőrzéséért, fejlesztéséért végzett tevékenység támogatására

Célpályázati témakörök:

Anyanyelvű kulturális és hitéleti programok

2008. március 1. és 2009. február 28. közötti időpontban zajló programok támogatására.
beküldési határidő: 2008. március 10. döntés: 2008. április

Anyanyelvű és népismereti gyermek és ifjúsági táborok

2008. március 1. és 2009. február 28. közötti időpontban zajló programok támogatására.
beküldési határidő: 2008. március 10. döntés: 2008. április

Tudományos rendezvények

2008. március 1. és 2009. február 28. közötti időpontban zajló programok támogatására.
beküldési határidő: 2008. április 18. döntés: 2008. május

Közyűjtemény anyanyelvű állományának gyarapítása

2008. március 1. és 2009. február 28. közötti időpontban zajló programok támogatására.
beküldési határidő: 2008. április 18. döntés: 2008. szeptember

Regionális és helyi anyanyelvű elektronikus média

2008. március 1. és 2009. február 28. közötti időpontban zajló programok támogatására.
beküldési határidő: 2008. április 18. döntés: 2008. május

Anyanyelvű színházi tevékenység

2008. március 1. és 2009. február 28. közötti időpontban zajló programok támogatására.
beküldési határidő: 2008. április 18. döntés: 2008. május

Anyanyelvű vagy kétnyelvű kiadói tevékenység

2008. március 1. és 2009. február 28. közötti időpontban zajló programok támogatására.
beküldési határidő: 2008. április 18. döntés: 2008. szeptember

FIGYELEM!

Az adatlap és a kitöltéséhez szükséges 8 oldalas útmutató (amely részletesen tartalmazza a pályázat benyújtásához szükséges tudnivalókat és a csatolandó dokumentumokat) lehívható az alábbi Internet-címen:

<http://www.mnekk.hu>

vagy beszerezhető a közalapítvány irodájában munkaidőben

(H-CS: 8-16.30 óra között, P: 8-14 óra között): Bp. V. ker., Október 6. u. 17. I. em.

Ha a pályázó postai úton kéri a pályázati anyagot, akkor C5-ös (közepes méretű),
a pályázó nevére megcímezett, felbélyegzett válaszbórítékot kérünk.

Levélcímünk: MNEK Közalapítvány, 1387 Budapest 62, Pf. 25

A pályázatot a 4 oldalból álló adatlapon, a csatolandó dokumentumokkal együtt ajánlott küldeményként EGY
eredeti példányban kell benyújtani a következő levélcímre: MNEK Közalapítvány, 1387 Budapest 62, Pf. 25.

(a bórítékra kérjük ráírni: „Célpályázat”)

vagy személyesen: Bp. V. ker., Október 6. u. 17. I. em.

Tel./fax: 06-1/321-3352, 06-1/321-7364, 06-1/321-7370

Faxon, e-mail-en nem küldünk és nem fogadunk pályázati anyagot!

A beküldési határidő után benyújtott illetve postára adott pályázat érvénytelen.

ÚTMUTATÓ

a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány

Anyanyelvű kulturális és hitéleti programok, Anyanyelvű és népismereti gyermek- és ifjúsági táborok, Közgyűjtemény anyanyelvű állományának gyarapítása, Tudományos rendezvények, Regionális és helyi anyanyelvű elektronikus média, Anyanyelvű vagy kétnyelvű kiadói tevékenység, Anyanyelvű színházi tevékenység témakörökben

2008. évre kiírt célpályázataikhoz

Fontos tudnivalók:

- Kizárólag Magyarországon bejegyzett, illetve nyilvántartásba vett, jogi személyiséggel rendelkező szervezetek, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok valamint magyar állampolgárságú, nagykorú, cselekvőképes természetes személyek (vállalkozó illetve magánszemély) pályázhatnak!
- A kuratórium az igényelhető támogatás mértékét korlátozza. A maximális támogatási összeget a részletes leírás tartalmazza.
- A kuratórium csak azon személy/szervezet pályázatait bírálja el, aki/amely a MNEKK-tól a korábban nyert támogatási összeg(ek)ről a szerződés és az elszámolási szabályzat alapján az elszámolást legkésőbb az új pályázat beküldésére meghatározott hatánapig benyújtotta. (Kivételt képeznek azok az esetek, amikor a korábbi pályázat szerződésbe foglalt elszámolási határideje az új pályázatok beadási határideje utáni időpont.)
- **A pályázatot 1 eredeti példányban kell benyújtani** postai úton a beadási határidő napján 24.00 óráig – a pályázó érdekében ajánlott küldeményként - **a következő címre: MNEK Közalapítvány, 1387 Budapest 62, Pf. 25. A borítékra kérjük ráírni: „Célpályázat”**. A pályázat másolatát a pályázó őrizze meg!
- **Egy programra csak egy pályázatot** lehet benyújtani. Egy programnak számít a programtervben rögzített esemény vagy a tartalmilag összefüggő programfolyamat. Egy pályázó tetszőleges számú, egymástól különböző program támogatására pályázhat.
- A benyújtott pályázati program feleljen meg/tartalmazza az egyes témaköröknél rögzített elbírálás szempontjainak/t.
- Ha egy programot két vagy több személy vagy szervezet közösen kíván megvalósítani, a személyek, szervezetek közös megegyezéssel döntsenek, hogy melyikük nyújtja be a pályázatot. Az adatlapon a pályázó adatainál a megegyezésnek megfelelő személy vagy szervezet adatai szerepeljenek.
- Ha az iroda a kedvezményezett korábbi támogatásának folyamatban lévő elszámolása ellenőrzése során hiányosságokat fedez fel, az azzal kapcsolatos döntésig az időközben elnyert támogatás utalását visszatartja.
- Mivel **a kuratórium többnyire csak résztámogatást** nyújt, a pályázat elbírálásánál előnyt jelent, ha a program megvalósításához a pályázó saját és egyéb forrásokkal is rendelkezik. Résztámogatás esetén is a teljes pályázati programot kell megvalósítani.
- **A kuratórium bizonyos költségvetési tételeket nem támogat**, illetve az **ANYANYELVŰ ÉS NÉPISMERETI GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGI TÁBOROK** és az **ANYANYELVŰ VAGY KÉTNyelvű KIADÓI TEVÉKENYSÉG** témaköröknél pontosan **meghatározza azokat a kiadásokat, amelyekre a pályázó támogatást igényelhet**. A támogatás kizárólag olyan tételekre igényelhető, amelyek nem esnek a *nem támogatott költségek* közé, illetve a kizárólagosan támogatandó költségek felsorolásában szerepelnek. (ld. **AZ ADATLAP KITÖLTÉSE 8. pontja**)
- Az iroda hiánypótlásra nem szólít fel.. Ha a pályázó önellenőrzés során felismeri, hogy a beadott pályázat hiányos, a teljes dokumentációjú pályázatot a beadási határidőn belül újból benyújthatja.
- Érvénytelen az a pályázat, amely elkésett, nem tesz eleget az útmutatóban megfogalmazott feltételeknek, azaz a kötelezően csatolandó dokumentumok (ld. **AZ ADATLAP KITÖLTÉSE 9. pontját**) közül egy vagy több hiányzik, nem megfelelő az adatlap kitöltése, illetve amelynek egyéb, az elbírálást akadályozó hiányosságai vannak. **A pályázó természetes személy sajátkezű aláírása, illetve jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság esetén a képviselőre jogosult személy cégszerű aláírása nélkül a pályázat érvénytelen.** A képviselői jogosultság tényének dokumentálása nélkül a pályázat érvénytelen. (részletesen ld. **AZ ADATLAP KITÖLTÉSE 5. és 9. pontja**).
- Érvénytelen az a pályázat, amelyben az igényelt támogatás nagyobb a limitáltnál, és/vagy, amelyek tartalmából nem derül ki a kisebbségi anyanyelv használatának módja, mértéke. (Cigány kisebbséget érintő pályázatok szempontjából anyanyelvnek számít a magyar, a romani és a beás nyelv.)
- **A kuratórium a döntéshozatal időpontjainak változtatási jogát fenntartja!** A döntésről a kuratóriumi ülés után, két héten belül minden pályázó írásban kap értesítést. A támogatásokról **a kuratórium döntését követő tizenötödik naptól** személyes vagy telefonon történő érdeklődésre az iroda felvilágosítást ad. A támogatási lista megtekinthető a közalapítvány honlapján:

www.mnekk.hu

- **A kedvezményezett a Közalapítvány támogatási szerződést köt.**

- Bármely okból elutasított pályázatot csak akkor küldünk vissza, ha a pályázó a döntéstől számított 3 hónapon belül felbélyegzett, megcímezett válaszborítékot mellékelve, azt írásban kéri. Három hónap után az elutasított pályázatokat megsemmisítjük.

Tanulmányok a magyarországi cigányok vizuális kultúrájáról

Sorozatunk ezúttal a magyarországi cigányság vizuális kultúrájának vizsgálatával foglalkozó tanulmányokból közöl válogatást. Szerkesztette: dr. Bódi Zsuzsanna

Balázs János (1905–1977)

*„Élni annyi
mint ide-oda rakni
azt ami veszendő holmi.”
(Balázs János)*

1905. november 27-én született Alsókubinban, a felvidéki szlovák városkában. Apja korai halálát követően édesanyja vele és még három testvérével visszaköltözött szülővárosába, Salgótarjánba. *„Félénk jellemű, minden gyermekes virtuskodástól visszahúzódo, jelentéktelen gyermek voltam.”* – írja önéletrajzában.¹

Mindössze két elemi iskolát járt, mivel az első világháború a további tanulását megakadályozta. Ismereteit az összeszedett újságlapokból, kidobott könyvekből merítette. Sokat rajzolt, de az édesanyja szidásai miatt ezt korán abbahagyta. A gyermekek helyett az idősek társaságát kereste. Nem bírta elviselni a kötöttségeket. Lelkében a sátoros cigány ősök szabadságvágya ficáncolt. Egy-egy munkahelyen képtelen volt hosszabb ideig megmaradni. Leginkább alkalmi munkákat vállalt. Volt napszámos, ürgész, gombász, stb.

Harminchét éves korában hároméves orosz frontszolgálat, majd háromévi hadi-

fogság következett Szarátovban. Életének utolsó két évtizede pedig remetéskedő magányban telt el.

Amikor 1968 nyarán ismét elkezdett rajzolni és festeni, sokan látogatták, kiállításai is sokasodtak, s mindez őt végtelenül fárasztotta, és munkálkodásában akadályozta, hogy „felfedezték”. Az önálló tárlatairól távolmaradt. Örült, ha senki nem háborgatta a salgótarjánpécskődombi magányában. Élete végén festett, verseket írt. A festményeiért kapott pénzért 1973-ban saját költségén 500 példányban ki nyomtatta *Füstölgések* című verseskötetét.

Korai festményei a köz-

vetlen környezetet látvány-szerűen ábrázolják. (*Pécskői házak, Kártyázók, Rönkvonlatítás*, stb.) Ezeken a képeken egy-egy szín jut kiemelkedő szerephez. Ez a valóságutánczó szemlélet viszonylag gyorsan megváltozott. Újabb alkotói periódusában őslényeivel, lebegő fej-alakzataival, őselemekkel és égitestekkel, felfokozott színvilágával cigány meseországot teremtett, mely sok tekintetben a modern festészet szürrealisztikus törekvéseivel is rokonságot mutat. Kozmikus ábrázolásra vállalkozott, például *Ami a Nap alatt van* festményével. Így tett kísérletet a világ totális áttekintésére,

ahol őselemek léteznek, halak, madarak, állatok és emberek élnek. Festményein megnevezhetetlen furcsa szörnyek, szürrealisztikus látomások tűnnek fel. Képeit látomások és groteszk ábrázolások hatják át és az emberek ismeretében felkészült azok negatív fogadtatására is. Azt írja: *„Sokan azt fogják beszélni, hogy én nem a való élet színmását adom. Ellenkezőleg, annak fordított torzulatát. Nekem nem okoznak zavart, hogy festményeim visszás ábrázatúak, mert a fő alap bennük önvilágunkból és önéletünkéből ered.”*

¹ BALÁZS 1977.

IRODALOM

BALÁZS JÁNOS

1973 Füstölgek. (Versek) Szerző, Salgótarján, 47 p., 2 t.
1977 Ecsettel és írónnal. With paint brush and pencil. (Szerk., utószó: F. MIHÁLY Ida) Corvina, Budapest, 63 p., 16 t.

BÁNSZKY PÁL

1977 Balázs János (1905-1977) naiv festő kiállítása. Kecskemét, (Magyar Naiv Művészek Műzeumának kiadványai 4.)

1984 A naiv művészet Magyarországon. Képzőművészeti Kiadó: Budapest, pp. 88-89., ill.
1997 A képzőművészet vadvirágai. The Wild Flowers of Fine Arts. Szerzői kiadás. Kecskemét, pp. 35., 47-49. ill.

DARÓCZI ÁGNES-KARSAI ZSIGMOND (Szerk.)

1979 Autodidakta Cigány Képzőművészek Országos Kiállítása. Népművelési Intézet: Budapest, pp.4. (katalógus)

DARÓCZI ÁGNES-KERÉKGYÁRTÓ ISTVÁN (Szerk.)

1989 Autodidakta Cigány Képzőművészek II. Országos Kiállítása. Budapest, pp.19., 37., 43., ill. (katalógus)

KASSAI-VÉGH MIKLÓS

1972 Egy naiv festő – Balázs János. Kritika (10) 1972. 6; pp.10. F: MIHÁLY IDA

1971 Balázs János képeiről. Palócföld (5) 1971. 3; pp. 23-24.

MOLDOVÁN DOMOKOS

1975 Naiv művészek vallomása. Forrás (7) 1975. pp. 74-79.

MOLDOVÁN DOMOKOS

1987 Balázs János. In.: MOLDOVÁN Domokos: Magyar naiv művészek nyomában. Dokumentumok. Gondolat Kiadó: Budapest, pp. 147-159., ill.

SZEPESI JÓZSEF

1986 „Ecsettel és írónnal” – Balázs Jánosról – In. MURÁNYI Gábor (Szerk.): „Egyszer karolj át egy fát!” Cigányalmanach. TIT. Országos Központ CIB., Budapest, pp. 133-145.

Horváth Vince (1899–1982)

tett hangszerket, valamint kis szekrényeket. Tizenkét évig a katonazenekarban is játszott, de számára az igazi nagy élményt a szoborfaragás jelentette.

Első szobrát 1937-ben készítette és közel fél évszázadon keresztül mintegy hetven szobrot faragott. A paraszti világ alakjai is meglevenednek faragó kése alatt, de igazán a cigány típusok faragásában jutott el a

legmagasabb fokra. A *Cigányzenekar* című kompozíciója mind a hat tagjának minden porcikája a zenére figyel. Megfaragta Dankó Pista ravatalát is koszorúval és a koporsó tetején közepkorinak ható, csodálatosan szép kis korpusszal.

Azt faragja, ami körülötte az életben van. Legtöbb munkája látszólag életkép, de archaikus merevségükkel – frontális ábrázolásukkal – valójában túlnőnek az életképszerűsége. Szobrai finom humor is jellemzi. Két faragásában is megörökítette a részeg embert, az egyiket

kubikus talicskában tolja haza a felesége. *Tévénező* a címe a karosszékekben keresztbe tett lábakkal ülő majomnak. Figurái hitelesen korhűek. Például mindenki-re olyan ruhát farag, ami a foglalkozásához illik. A zenészek fecskefarkú szmokingban és keménykalapban jelennek meg, a csikós jellegzetes kalapjában, sujtásos mellényben és csizmában, a labdarúgó mezben és rövid nadrágban kerül ábrázolásra.

Megható és végtelenül nagyra becsülhető az a magatartás, ahogyan a szobraihoz ragaszkodott. Mint a legdrágább kincset, úgy őrizte szobrai, egytől-egyig mind gondosan becsomagolva – (a kis méretű vonó például gyufásdobozban, a nagyobb eszköz külön erre a célra készített dobozba zárva.) – várta a világ körüli utat, ahonnan elismerést akart hozni Magyarországnak. „Az volt a tervem – mondotta –, hogy világ körüli útra megyek hetven szobrommal, és elismerést hozok külföldről, meg pénzt, és abból építek egy műhelyt, berendezve szerszámokkal, hogy azok a fiatalok, akiknek kedve van faragni, ott dolgozhassanak.”

Kedves naivitás volt Horváth Vincének azt hinni, hogy a világ körüli vándorkiállításból jelentős bevételre tesz szert. De nem a 2x3 méteres Mező utcai lakókamráját akarta belőle bő-

víteni – amelyben együtt élt szobraival és a kenyérkeresetet biztosító bőgőjével –, hanem műhely berendezésére gondolt azoknak a fiataloknak, akik őhozzá hasonlóan szeretnek faragni.

Humor és groteszkre való hajlama olyan szobrokat teremtett, amelyek csak rá, Horváth Vincére jellemzőek. Az *Itatás* című szoborkompozíciójában nemcsak az ember, hanem a kutya, a csikó és a düledt szemű ló is cigány karakterű. Horváth Vince elérte, ami talán a legnehezebb és a legtöbb, a teljes azonosulást, önmaga művészi kifejezését. Megkapta a népművészet mestere kitüntetését is.

IRODALOM

BÁNSZKY PÁL

1984 A naiv művészet Magyarországon. Képzőművészeti Kiadó: Budapest, pp. 105., ill.
1997 A képzőművészet vadvirágai Szerzői kiadás. Kecskemét, pp. 35, 93-94., ill.

DARÓCZI ÁGNES-KARSAI ZSIGMOND (Szerk.):

1979 Autodidakta Cigány Képzőművészek Országos Kiállítása. Népművelési Intézet: Budapest, pp. 5., ill. (katalógus)

DARÓCZI ÁGNES-KERÉKGYÁRTÓ ISTVÁN (Szerk.):

1989 Autodidakta Cigány Képzőművészek II. Országos Kiállítása. Budapest, pp. 21., 39., 45-46. (katalógus)

DUNAI LÁSZLÓ

1980 Jegyzetlapok Horváth Vince faragó népművész életéből. Pedagógiai Műhely. Nyíregyháza, 1980. március, 101-105 p.

Tanuljunk cigányul!

Új rovatunkban azoknak szeretnénk kedvezni, akik még nem tudnak, de szeretnének megtanulni cigányul. Terveink szerint a sorozat végére alapfokon elsajátítható lesz a nyelv. Észrevételeiket, javaslataikat Szerkesztőségünk címére várjuk.

Ando klubo

Petro – Lashi ratyi Mirkoj!
 Mirkoj – Lashi ratyi Petro! Sar san?
 P – Nais tuke, mishto som. Haj tu sar san?
 M – Vi me mishto som. Kaj zhas adyes?
 P – Adyes savato si thaj savatone ando klubo zhas.
 Mishto-j?
 M – Mishto-j. Kothe-j vi muri pheny. Pinzhares mura phenya?
 P – Nichi, inke chi pinzharavla. Vi voj kothe si?
 M – Ova. Andre sikavav tuke mura phenya.
 P – Mishto-j.
 M – Akanak aba ando klubo sam. Pinzhares kathe varikas?
 P – Nichi, ba chi ty a phenya chi dikhav. Kaj si?
 M – Kothe khelel jekh shukar shej. Dikhesla?
 P – Ova, dikhavla. Voj shukar-i!
 M – Voj muri pheny-i! Voj bushol e Lanica.
 P – T'aves baxtali Lanica! Me som o Petro.
 Lanica – T'aves baxtalo Petro, me inke chi pinzharavtu.
 P – Chi me chi pinzharavtu. Kheles manca?
 L – Ova, khelav tusa. Mirkoj, aves vi tu?
 M – Nichi, akanak inke chi zhav, azhukarav mura piramnya.
 L – Kothe avel, dikhavla ando vudar!
 P – Aba vi me dikhav la!
 Lina – T'aven baxtale! Kathe som aba. Khelas kethane?

A klubban

– Jó estét Mirkoj!
 – Jó estét Petro. Hogy vagy?
 – Köszönöm, jól vagyok. És Te hogy vagy?
 – Én is jól vagyok. Hová megyünk ma?
 – Ma szombat van és szombaton a klubba megyünk. Jó?
 – Jól van. Ott van a húgom is. Ismered a húgom?
 – Nem, még nem ismerem. Ő is ott van?
 – Igen. Bemutatom neked a húgom.
 – Jó.
 – Most már a klubban vagyunk. Ismersz itt valakit?
 – Nem, de a húgodat sem látom. Hol van?
 – Ott táncol egy szép lány. Látod?
 – Igen, látom. Ő szép!
 – Ő a húgom. Lanicának hívják.
 – Légy szerencsés Lanica! Petro vagyok.
 – Légy szerencsés Petro, én még nem ismerlek.
 – Én sem ismerlek. Táncolsz velem?
 – Igen, táncolok veled. Mirkoj, jössz te is?
 – Nem, még nem megyek, várom a barátnőmet.
 – Ott jön, látom az ajtóban.
 – Már én is látom őt.
 – Legyetek szerencsések! Itt vagyok már. Táncolunk együtt?

Szavak:

khelel – táncol

klubo (ura) hn – klub
 ratyi nn – este
 nais hn – köszönet
 tuke – neked
 adyes – ma
 savato – szombat
 savatone – szombaton
 kothe – ott
 kathe – itt
 sikavel – mutat, bemutat
 andre – be (igekötő)
 varikas – valakit

khelel – táncol
 azhukarel – vár
 piramnyi (a) nn – kedves, menyasszony, „barátnő”
 vudar (a) hn – ajtó
 aba – már
 kethane – együtt
 manca – velem
 tusa – veled
 dyes (a) hn – nap (időegységre vonatkozó)

23. A személyes névmások esetei

A személyes névmások hasonló szerepet töltenek be a mondatokban, mint a főnevek. Ezért pont ugyan olyan esetekben tudjuk őket használni, mint a főneveket.

A személyes névmások esetei:

alanyeset, tárgyeset, eszközhatározó eset, részeshatározó eset, birtokos eset, helyhatározó eset és távolító eset.
A birtokos esettel már foglalkoztunk, pl.: **muro, tyiro, lesko, lako** stb.

24. A személyes névmások tárgyesete

alanyeset	tárgy eset	A személyes névmások tárgyesetének két alakja van. Létezik egy simuló és egy hangsúlyos alak. A simuló alakot a tárgyas ige ragozott végéhez simítjuk, a hangsúlyos alakot pedig külön írjuk. A magyar nyelvben is hasonlóan tudjuk ezt a személyes névmás esetet használni, csak a magyar nyelvben a simuló alak nem létezik, hanem az ige ragozásával utalunk a cselekvés tárgyára. Ha önállóan használjuk a személyes névmás tárgyesetét, akkor a hangsúlyos alakot használjuk.			
me	-ma / man				
tu	-tu / tut				
voj	-les / les (hímnem) -la / la (nőnem)				
ame	-ame / amen				
tume	-tume / tumen				
von	-le / len				
Pl.: szeretlek	szeretlek téged	szeretsz	szeretsz	engem	
kamavtu	kamav tut	kamesma	kamesma	man	
szeretem	szeretem őt	szereted	szereted	őt	
kamavla vagy kamavles	kamav la vagy kamav les	kamesla vagy kamesles	kamesla vagy kamesles	la vagy les	

25. A vi (is) és chi (se) kötőszavak használata

A vi kötőszóról már könyvünkben volt szó, mindig az előtt a szó előtt használjuk, amire vonatkozik. Az ellentétes párja a *chi* kötőszó. Erről a szóról is volt már szó. Az igéket ezzel a szóval tagadjuk, viszont más szófaj előtt azt jelenti, hogy *se*. Jellegzetessége, hogy ha valamelyik szót (kivétel az igék) a *chi*-vel tagadjuk, akkor az igét is tagadnunk kell. A magyar nyelvben is hasonló ez a szabály, csak itt a *se* kötőszó összeolvad az ige *nem* tagadószával. Pl.: Te sem jössz velem. Te se nem jössz velem. **Cigányul: Chi tu chi aves manca.** Pl.: Ő sincs ott. Ő se nincs ott. **Cigányul: Chi voj naj kothe.**

26. A napok neve

hétfő	luja	A kurko szó hetet is jelent, mint időegység. Pl.: Jekh kurko kerav butyi andej Budapesth-ta. Egy hetet dolgozom Budapesten.			
kedd	marci				
szerda	tetradyi				
csütörtök	zhoya				
péntek	parashtuj				
szombat	savato				
vasárnap	kurko	<i>A mikor kérdésre időhatározóval válaszolunk, ami hasonlít a napok nevéhez.</i>			
		hétfőn	lujine	pénteken	parashtujine,
		kedden	marcine		parashtune
		szerdán	tetradyine	szombaton	savatone
		csütörtökön	zhojine	vasárnap (on)	kurke, kurkone

27. Napszakok

<u>mi?</u>	<u>mikor?</u>	A dél és a délben szavak megegyeznek, ellentétesen a magyar nyelvvel, ahol a mikor kérdésre nem a dél szó a válasz, hanem a délben.	
reggel	detehara		
dél előtt	angla mizmeri		
dél	mizmeri		
délután	pala mizmeri		
este	ratyi		
éjfél	dopash ratyi		

Gyakorlatok:

- Fordítsuk le az alábbi mondatokat:**
Reggel megyek haza. Szerdán nem megyünk iskolába. Szombaton a barátaim a boltban vásárolnak. Ma szerda van. Délben levest eszünk otthon. Reggel nem látom a barátodat az utcán az iskolánk előtt.
- Alakítsuk át a chi kötőszóval az alábbi mondatokat:**
Ő nem megy ma iskolába. A fiúk nem dolgoznak szombaton. A barátom kenyeret vásárol a boltban. Titeket nem szeretünk. A lányotokat nem látjuk a klubban.
- Fordítsuk le a következő szavakat (van ahol több lehetőség is van):**
ismerlek, szeretsz, kérdezzük, látlak, ismered, nézzük, szeret, lát, ismerik

(Részlet Géczy József „Shukar romani shib” című jegyzetéből)

**Mátyás király trónra lépése 550. évfordulója
tiszteletére 2008-at a Reneszánsz évévé
nyilvánították Magyarországon.
Mi az alábbi mesével tisztelgünk
az emléke előtt.**

Hegedűs Sándor:

Mátyás király és a szállásadó cigányok (csongrádi népmese nyomán)

Történt egyszer, mint már annyiszor, hogy Magyarország határainál az ellenség kóborolt. Bármily erős is volt a király hatalma, jól megtanulta apjaurától, a híres törökverő Hunyadi Jánostól, hogy a török hadak mindig harcra készek. Még a béke idején is új csatákra, újabb hódításokra készülnek. Mátyás király – ő ült épp az ország trónusán – egyre azt hallotta, hogy kémeik járják az országutakat, hegyre hágnak, völgybe térnek, falvakat és városokat keresnek fel, hogy kifürkésszék a gyengeségeket. Ugy hírlett, hogy cigányokat, örmény kalmárokat (kereskedőket) küldenek, de törökföldön felnevelt, még csecsemőként ellopott rác és horvát fiatalokat is, hogy kerüljék a feltűnést.

Mátyás azért kidoboltatta, hogy azontúl senki teremtetett emberfiának nem szabad szállást adni csakis a vármegye központjában, a megyeházákban. Úgy gondolta, hogy az emberei ott alaposan kikérdezik, megvizsgálják milyen célból csángál, s kinek fia, borja egy-egy utazó. Aki pedig gyanússá lesz, annak rögtön ott a vármegye tomlóce, nem kell tovább sokat sétálnia.

Nem hiába hívták igazságos Mátyásnak, mint az ország annyi más dolgának, egy idő után ennek is utánanézett. Úgy gondolta, legjobban teszi, ha cigánynak öltözik, s úgy próbál

szerencsét. Kezét, karját, arcát megkentente a barna csizmakenőccsel. Olyan bocskort húzott, amit jobb érzésű gazda már a szemétdombra hányt volna, s valahonnan még szakadozott gúnyát is szerzett, hóna alá pedig egy ütött-kopott hegedűt kapott. Így indult el Buda városából. Három nap és három éjjel vándorolt, még a bocskorát is odahagyta valahol, úgy lekopott róla. Meztéláb már nem esett oly jól a gyaloglás, meg hát – az igazat szólva – a tarisznyája is lelappadt, elfogyott a palota konyhájáról hozott összes elemőszíja. Ment hát az első útjába eső házba, hogy enni-inni kérjen, meg egy zugot, ahol békén lehajthatja elfáradt fejét. Elkergették azonban mondván, hogy Mátyás megtiltotta, ne hozzon bajt szegény fejükre. Házról-házra, faluról-falura ment, de mindenünnen elűzték. Egyre éhesebb, fáradtabb lett. Negyedik éjt már semmiképpen nem akart a szabad ég alatt, a vadállatok miatt csak félálomban, a hideg miatt pedig vacogással tölteni. Szerencsére ott a vármegyeháza! – fedezte fel egyszerre örömmel a festményeken látott nagyszerű tornyokról. Oda sem engedték azonban be. Mit képzelsz? Majd etetünk, itatunk a király két szeméért? Szállást adunk ingyen? Hogy képezed, nyomorult cigány? – kérdezték tőle egyre nagyobb gúnynyal. Pénzed, ha nincs, eltakarodj

innen! – fenyegették meg végül. Hiába bizonygatta egyre dühösebben, hogy bizony nem roma ő, hanem maga a király. Ezért az örök még le is teperték, s alaposan elagya-bugyálták. Sántikálva, lógó orral, és az éhségtől kopogó szemekkel vándorolt tovább. Hiába próbálkozott tovább, ugyanúgy járt, mint annak előtte. Gazdag háztól és szegény portától egyaránt elűzték. Hol gőgösen, hol szomorúan mondták: „Megtiltotta Mátyás király!” Volt hol kutyát uszítottak rá, volt hol seprűnyelet törtek szét a hátán.

Egy faluszéli cigánysorra is betévedt. Végül is – gondolta magában – cigány lennék, vagy mi fene, hát majd valami távoli rokonnak adom ki magamat.

– Jó estét, sógorasszonykám! – mondta rögtön a legelső putriba betérve. – Hát gazduram, itthon van-e?

– Hegedülni van, lakodalmon bazsevál – felelte az asszony, miközben azon gondolkodott melyik testvér révén lehet sógora ez a nagyorrú roma. De hát neki és a férjének is több testvére van, ki győzi számon tartani a teljes atyafiságot. Megsérteni meg mégsem akarta azzal, hogy felfirtatja: kivégről, mivégről lenne meg a rokonság.

– Sógorasszonykám, itt hálnék én maguknál!

– Jaj, sógorkám, itt bizony nem lehet! Mátyás király, ha megtudja, föl-akasztat bennünket.

– Szörnyen fáradt vagyok – szakadt ki a sóhajtás a királyból. Megéhes is és szomjas is – tette hozzá magában. Csak hajnalig hadd lehessen végre fedél felettem, sógorasszonykám! – könyörgött tovább, s már-már könnye hullt.

– Hát, akkor mit csináljunk, sógorkám? – szánta meg az asszony.

Vitt be neki szalmát, adott hideg vizet, s még néhány kanál káposztát is melegített. Amikor azonban a lócához ért vele, a vándor már javában húzta a lóbőrt, édesdeden aludt.

Reggel felé hazajött a ház lakodalmat járt ura. Némi pénz is csördögelt a markában. Jeles muzsikuss volt, mégis alig fizették meg, mérgesen toporgott hát, amikor az idegent meglátta.

– Hát ez, asszony? Kicsoda ez itten?

– Hát, a sógorkánk – mondta az asszony. Vagy az enyém, vagy a magáé – tette hozzá némi bizonytalansággal.

Férje tüstént felkeltette Mátyást, és ráparancsolt a feleségére:

– Hozd a káposztát, meg a bokolyit!

– Hát az meg mi? – kérdezte a király.

Erre aztán igencsak fennakadt a házigazda szemöldöke.

– Hát a cigánykenyér! Hogyhogy nem hallottál róla?

– Arra mifelénk nagy nyomor van, nem igen sütünk, nincsen lisztünk rája – oszlatta el a vendég azonnal az ébredező gyanút.

Ettek hát nagyot, még egy flaska bort is elkortyoltak, ami a lakodalomból került haza. Azután elbúcsúztak.

– Isten áldjon, sógorkám, sógorasszonykám!

– Aztán el ne árulj bennünket, hogy itt háltál, mert a fejünkbe kerülhet! – figyelmeztették az ajtófélfánál.

– Isten ments! Meg se állok én ebben a faluban, sietek tovább.

Nem nagy idő telt el, jött a parancsolat. Fejvesztés terhe mellett meg kell jelenjenek a királyi udvarban.

– Jaj nekünk, beárult minket a te a sógorkád! – mondta a férj.

– A maga sógorkája! Őmiatta akasztat föl mibennünket az a Mátyás király – felelte az asszony.

Futottak volna, de a két hajdú, aki a levelet hozta, igencsak karolta mindkettőt. Még a kocsira is felültek velük.

Mikor aztán Budavárán voltak, azonnal tömlöcbe csukták a cigány házaspárt. Egyre sopánkodtak, rittak, sírdogáltak.

– A fene egyen meg engem, hogy nem kergettem el! – mondta az egyik.

– Dehogy magát egye! Engem, hiszen én adtam neki szállást! – mondta a másik.

– Mégis inkább engem, mint téged! Nem kellett volna egyedül hagylak.

– Dehogyan magát, hisz én küldtem zenélni! Kellett az a pénz, sok a pályánk otthon.

– Már mért éppen téged? Inkább mégis engem, hisz miattam van az a sok gyerek.

Tán még ma is így vitatkoznának, ha nem szólítják őket a király elé.

Amikor ott álltak reszketve a fényes trónteremben, kérdezte őket a király:

– Nem tudátok, hogy tilos szállást adni, hogy senkit sem szabad északára befogadni?

– Jaj, fölséges királyunk, hogyan tudtuk volna? De hát rokonunk volt! Csak nem kergethettük el. Alig állt a lábán, olyan fáradt volt már – felelte az asszony.

– Nagyon megsajnálunk. Nem bírt már szegény továbbmenni. Így még egy ismeretlent sem vertünk volna el a háztól, nemhogy... Azaz mégsem... Vagyis csakhogy... – hímezett-hámozott a férj, mihelyt észrevette, hogy elszólta magát. Hiszen erős parancs volt rá, ő meg azt mondja, hogy még az idegeneket sem... Mi lesz ebből? – gondolta magában.

– De ti még vacsorát is adtatok neki! – ripakodott rájuk az uralkodó.

– Alázatosan megkérdem a felséges királyt, hát hogyan adtunk volna? Hiszen éhes volt – felelte a cigány asszony.

– És mit adtál neki enni?

– Egy kis káposztát meg bokolyit.

A cigány már nyitotta is a száját, hogy megmagyarázza mi is az a bokolyi, ám a király megelőzte.

– Cigánykenyeret? Aztán tudnám-e most is olyat sütni, s káposztát csinálni?

Néhány udvaroncra tátva maradt a szája: hát a király még cigányul is ért?

– Ha van miből?! – felelte az asszony. Mert tudja meg a felséges király, van hol az országban, még a lisztre sem futja – tette hozzá.

Rögvest jött a szakács, s bár hét országban is élt, nyolc királyt is szolgált, most a cigány asszony keze alá kellett dolgoznia. Kiadta a király, hogy mindent, amit csak kér, adjanak neki. Amikor megfőtt a káposzta, megsült a bokolyi, Mátyás király összehívta összes miniszterét, s nekiálltak enni. Amikor jóllaktak, így szólt az asszonyhoz:

– Süss most egy akkora bokolyit, mint egy taligakerék!

A főszakács nagy duzzogva megint mehetett vele a konyhába. Amikor elkészült az újabb bokolyi, Mátyás kiszedte a belét és telerakatta aranypénzzel. Átadta a cigánynak és szigorúan ráparancsolt:

– Ezt a bokolyit csak otthon szegjétek meg, amikor senki sem látja, csak ketten magatok! Ha megtudom, hogy nem így teszitek, akkor már tényleg a kötélén végzitek.

Hintóra rakatta őket a király, amit telirakott ruhával, ennivalóval, még teli hordókat is adott hozzá jóféle borokkal. Amikor hazaértek – annyira féltek a király haragjától – mielőbb kikergették a szobából mind a gyerekeiket. Azok pedig ölelgették volna őket tovább is nagy örömben, hogy mégis visszatérhettek hozzájuk a szüleik a halálnak torkából. Az asszony fölvágtá a bokolyit, amiből kiömlött a sok-sok fényes tallér. Csak úgy kapkodták örömben. Egyszer csak rábök az asszony az egyik érem arcos oldalára:

– Nicsak, hogy hasonlít a mi sógorkánkra!

A cigány, az asszonykája, mindahány gyerekük, sőt az unokák és azoknak az unokái is, holtuk napjáig hálával emlegették Mátyás királyt.

**Mátyás királ sinyé dā 550 ej o pāsīt pā
tron, pā álu puminyálá āj ánu dā 2008 álu
Reneszánsz án ásá o fākuta lume dā
Ungur. Noj ku puvásztá áztá puminyiny Iuj.**

Hegedűs Sándor:

Mátyás királ sã bãjási sinyé j-or dát kãpãtéj dã kulkát (dãpã puvásztá dã-n csongrád)

Gfoszt o dátã kum sã má în mulc rîndurj, kã lá hutár dã lume Ungur duzsmányi vândãle. Ákár sêfel márê pucseré áve, o învácát dälã tátãszo, dälã kunuszkut Hunyadi János, kit lume dã tîrk, tot-uvig gátã āj pã luptálã. Sã kînd hugyinyã āj, jé sã átunse gátã āsz pã luptálã. Mátyás királ – bás jãl o foszt hãl māj márê om – tot áje áhuze, kit duzsmányi umblã hungyê gogyi, în pãduré, pã rît, în szát, în márê szát sã dã áje punyê urecsé, kit hungyê āj szláb. Ásã szpunye, kit pã bãjás mînã pã kãlje áztã sã pã örmény, dã sã pã éje, sinyé în tîrk sz-or kriszkut szusz rác sã hurvát kupij, pã kárê or furát kînd inkã misj āsz re, dãje kit szã nu bãgã számã pã jé aminyi.

Mátyás pãntu áztã o dobulita áfãrã, kit nu szlobod lu nyime szã gyejé lok lu nyime, csár hungyê jãl lãszã. Ásã o gãngyit, kit ásã áluj aminy or pucse szã întrãbã, pã éje sinyé vândãle, kit sinyé āsz jé, sinyé āj tátãszoljé, sé katã pã áise. Sinyé mágã nu zisë ánume, lu áje ákulo o fi bás cemicã, nu trãbujé szã dukã ínnyikére.

Nu numã ásã ãl csimã dã gyirépt Mátyás, kum sã lu ált lukru, sã lu áztã o mérsz szã ujsé sé āj. Ásã o gãngyit, kit ásã o fi há māj

bun, dákã sz-o gátã dã bãjás sã ásã o însirkã. Mînás, ubrázuj, o unsz ku bãnã unt dã sizmã. Áfelã o lat pã pisorus, pã kárê on om má árfi zvärljit áfãrã, sã dã hungyivã o áflát o subã, hãncãjitã, dãszup szuszarã mágã o lat o lutã dēj dã mult. Ásã sz-o punyit în szát márê dã Buda. Ásã mirzse tri zîljé sã tri napcsé sã cipiljisu o pirduta hungyivã pã kãljé, ásã sz-o rupt dãpã jãl. Dãszkulcã má nu o foszt ásã bun szã mergã, sã dãnu dã în trãsztãj má kitnu o rikut mînkãre, sã dã în hus-tél o áduz. Pãntu áztã o mérsz în lontru lá o kãszã, kit szã sejé dã but, dã mînkát sã szã patã szã pujé zszos. Dã or mãnát sã zîse, kit dãje kã Mátyás nu lãszã sã szã nu ádukã bãj pã kãpuluj. Dã în kãszã în kãszã umblã, dãin szát în hãjlãntã dã dã hungyê gogyi or mãnát. Māj sã māj flãmînd āj re sã huscsunyit. Pã pátrulje napcse nu o ávut dã-gînd áfãrã szã fijé pãntu áloturj csár ku zsumãtãcsé szomn, sã pãntu fig, kã ãl zdriunsunã frigu. Dã o vãzuta pã kãszã, hungyê lãszã szã mergã aminyi pã szãrã, dã nyis ákulo nu or lãszát în lontru. Sé āj dãgînd? Szã ãc dãny mînkãré, buturã pãntu ocsi lu királ? C-ony dã lok în sinscsé? Kum āj gãngyit nyumurug dã bãjás? – ínribã dälã

jãl ku márê suf. Dákã nu āj bãny, partãcsé dã áise! – zîse ku uremé. Jábã zîse, kit nu āj jãl bãjás, dã jãl āj királu. Pãntu áztã kãtãnyi lor pusz pã pãmînt sã lor bãtut. Scsopák, ku nãsz márê sã ku famé márê mirzse dã ákulo. Jábã szã însirkã, tot-uvig ásã pãce. Ákár gãzdák ákár szãrãk kãszã o foszt, dã hungyê gogyi lor mãnát. O foszt hungyê ku mës márê, o foszt hungyê ku triszt gláj zîse: „Nu lãszã Mátyás királ!” O foszt hungyê kînyé mînã pã jãl, o foszt hungyê mãturã rupe pã szpãcsilje.

Kum mirzse, szo áflát pã o uljicã dã bãjás în szát. Gîngye – dã în gînd – bãjás ás fi o sé, ásã oj fãsé kãkînd sinyivãlji, vãlo nyãm ás fi, dã párcsé.

– Bunã szãrã cîgãnka dã zsi-nyir! – zîse bás kînd o pãsît în lontru, în kuljibã. – Dã bãrbãtuc ákãszã āj?

– Lucsescsé în nuntã – zîse cîgãnkã, sã tãré szã gãngye sinyé pacsé szã fijé cîgãnu áztã ku nãsz márê. Dã sã bãrbãtuj sã je māj mult frãcsé sã szorã áré sinyé scsijé pã toc în firé szã cîjé. Áje mágã nu ávut dãgînd szã în trebé kit sinyé āj jãl, sêfel nyãm.

– Cîgãnka dã zsi-nyir mã ás kul-kã jo áise lá voj!

– Ájoj zsinyirum, áise nu poc! Mátyás királu dákã o scsi áztã átunse nyé szpãnzurã szusz.

– Farcse ro huscsunyit misz – ásã sz-o rupt hufscsãle dã ñn királ. Sã flãmînd sã szicsosz, zîse dã ñn gînd. Csár pînã nu vinyé szarãlje szusz, pînã átunse sã pot sã rîmj cîgãnka dã zsinyir! – sire ásã, kitnu vinye lákrãmã.

– Átunse sé sã fãsény zsinyirum – ãj kãgye szufljituj lu cîgãnkã.

J-o dusz ñn lontru pájé, j-o dát ápä resé, sã o cãrã kurécs j-o ñnkãlãt. Dã pãkînd o ázsunsz ku es-cse lá pát, jãl má sã kulkã, o furãta szomnu.

Pã gyiminyãcã o ázsunsz ákã-szã bãjãsu, cîgãnu dã ñn nuntã. Sã nyiszkej bãny mãrunc áve ñn mînj. Farcse bun sã kunuszkut lutás ãj re, dã sã ásã dãbe j-or dát plãtã, nu áve vojé sã sudã áve kînd o vãzut pã sztiin.

– Dã áztã cîgãnka? Sinyi ãj áztã áise?

– Dã zsinyirunyi – zîse cîgãnkã. O áme, o áto, dãnu nyis je nu scsije.

Cigãnuj o szukulãta pã Mátyás, sã zîse lu cîgãnkãj:

– Ádã kurécsu sã pînye!

– Dã áje sé ãj? – ñntribã királu.

Pã áztã sã ujtã márã cîgãnu.

– Pitã dã bãjãs! Kum kã nu ãj áhuzît ñnkã áztã?

– Pãlã noj farcsé márã szãrãsijé ãj, nu bás kusény, nu ávény fãjinã – zîse, kit sã nu bãgã dã vescsé nyimikã.

Or mãnãkãt o márã, sã vin or but sé dã ñn nuntã o ádusz. Or szfãrsît.

– Dimizo ku voj zsinyirum, cîgãnka dã zsinyir!

– Dã sã nu szpuj lá nyime, kit áise csé ãj kulkãt, kã kãpunk o bãnjã – zîse dã ñn sztîlp.

– Nyis pãntru dimizo! Nyis nu szto ñn szãtu áztã, mã duk pã kãljém.

Nu mult dobã o trikut kînd vinye puronsu. Kãpuljé o bãnjã dákã nu or merzsé ñn hudvãru lu királu.

– Ájoj, nyo szpusz pã noj áto zsinyir! – zîse cîgãnu.

– Áto zsinyir! Pãntru jãl nyo ákãcã szusz pã noj Mátyás királ – zîse cîgãnkã.

Árfi dát fugã, dã kãtãnyi sinyi or ádusz kãrcsilje, lor ápuat pã jé dã mînã. Sã pã kãr or sãzut szusz ku jé.

Kînd or ázsunsz ñn Buda, lor ñn csisz pã jé ñn csémicã. Csár urlã sã plînzse ku zsãljé.

– Pãgubã ñn minyé, kã nu l-ám mãnãt pã omu – zîse o dátã.

– Dacsã pã csinyé, pã minyé, kã jo j-ám dát lok pã szãrã, kãpãtêj- zîse hãjlãntã.

– Sã átunse mãy bénýé pã minyé, kã nu ár fi foszt szlobod sã csé lãsz szîngurã.

– Dacsã pã csinyé, kã jo csé ám mãnãt sã lucsésces! O trãbujit bãnyi, mulc kupij ávény.

– Á dã sé pã csinyé? Mãy bénýé pã minyé, kã pãntru minyé ávény átic kupij.

Darã sã áku dã áztã ár szfãtãji, dákã nu l-ár csimãta pã jé királu.

Kînd ákulo sztãcse ku trãmurãt ñn pisaré, ñntribã dãlã jé királu:

– Nu ác scsut, kit nu szlobod kãpãtêj sã gyéc, kit nu szlobod pã nyime pã napcsé sã lãszãc ñn lont-ru?

– Ájoj dábã ány scsut királunyi? Dã nyãmunyi o foszt. Dãnu nu ány putut sã lãszãny. Dãbe sztãcse mã pã pisarilje – zîse cîgãnkã.

– Farcse zsãljé ány ávut. Nu o putut szãráku sã mergã ñnyikére. Ásã nyis pã áje nu ás ány mãnãta dãlã noj pã sinyi nu kunuscseyeny... Nu bás ásã... Dábã dãnu – nu scsije sé sã zîkã, kã dãnu mã o pãrît sé nu ár fi foszt szlobod. Kã dãnu márã puruns o foszt pã áztã sã dãnu jãl áje o zîsz kit nyis pã szriin... Sé o fi dã ñntrã áztã? – zîse dã ñn gînd.

– Dã voj ác dát sã sã mãninsé! – muzse pã jé omu márã.

– Jãrtãm kã csé ñntréb, dã kum sã nu ás fi dát? Famé áve – zîse cîgãnkã.

– Sã sé áj dát sã mãninsé?

– O cãrã kurécs, sã pînye.

Bãjãsu mã sã dãscsizse gurás sã zîkã sé áje pînye, dã királu mãy repé o zîsz.

– Pitã dã bãjãs? Nápu áj scsi sã kos áfelã, sã kurécs sã fãs?

– Dákã jescsé dã ñn sé?! – zîse cîgãnkã. Kã sã scsij királumnyo, jescsé ñn lume áfelã lok, hungýé nyis fãjinã nujé – zîse mãy.

Sã vinye mã szakácsu, sinyé o lukrát mã ñn sãpcsé lumé sã opt királ o szlugurit, dã áku o trãbujit sã lukré dãszup mînã lu cîgãnkã. O szpusz királu, kit sé numã seré sã ãj gyejé. Kînd sz-o fêrt kurécsu, sz-o kopt pînye, Mátyás királ o csimãta unã pã toc om sã or kizdilit sã mãnînsé. Kînd sz-or szãturãt ásã o szfãtãjit lá cîgãnkã:

– Kos áku ásã márã pînye kã o ratã dã kãr!

Szakãsu jãrã o trãbujit sã mergã ku je ñn kunyhãbã. Kînd gátã o foszt pînye, Mátyás o szkosz áfãrã mézu sã o umplãta ku bãny dã aar. Jo dátã lu bãjãs sã jo purunsulit:

– Pînye áztã csár ákãszã sã tijéc szusz, kînd nyime nu vegýé, kînd csár duins vic fi! Dákã oj scsi, kã nu ásã vic fãsé, átunse ánume voj ákãcã szusz.

Pã kãr ljo puszt pã jé királu, pã kãré pljin o puszt ku caljé, ku mînkãré sã ku bucsé pljin ku vin bun. Kînd or ázsunsz ákãszã – ásã firikã áve, dã sudã lu királ – kit or mãnãt áfãrã dã ñn szobã pã kupiji. Héje mágã ár fi brãcusãt pã jé, kã dãnu or vinyit ákãszã dã ñn gurã lu mort. Cîgãnkã o tijeta szusz pã pîtã, dã ñn kãré sz-o duburãt áfãrã bãnyi mulc.

Numã ásã kãptãlje ñn bukurije márã. Odãtã numã cîgãnkã árãtã pã bãny, hungýé o formã ãj re:

– Ujtãcsé, kum sã árunkã pã zsinyirunyi!

Cîgãnu, cîgãnkãj toc kupiji, sã unosì, sã lu eje unos, pînã nu or murit, ku márã szufljit gãngýe pã Mátyás királ.

Fordította: Varga Ilona

A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság pályázatot hirdet olyan cigány származású fiatalok középiskolai tanulmányainak támogatására, akik vonzódást éreznek a rendőri pálya iránt.

A pályázaton részt vehetnek azok a cigány származású fiatalok, akik – évisméltetés nélkül – a középiskola utolsó három évfolyamának valamelyikén tanulnak, tanulmányi átlageredményük legalább 3,50 és a hivatásos szolgálati jogviszony létesítésének feltételei közül az alábbiak már a pályázat benyújtásakor teljesülnek:

- magyar állampolgárság,
- állandó Pest megyei lakóhely,
- büntetlen előélet,
- a fegyveres szolgálat vállalása,
- kifogástalan életvitel és jó hírnév a pályázó vonatkozásában: a pályázó hozzátartozóinak és a vele egy háztartásban élőknek az életvitelére pedig a szolgálat törvényes és befolyástól mentes ellátását nem veszélyezteti,
- egészségügyi alkalmasság,
- írásbeli hozzájárulás a személyes adatok kezeléséhez, valamint ahhoz, hogy e követelményeknek való megfelelés megállapítása érdekében a pályázó lakó- és családi körülményeit, továbbá büntetéseire vonatkozó adatokat előzetesen, és a tanulmányi szerződés hatályának tartalma alatt a rendőrség bármikor megvizsgálja.

A pályázatot a **2008/2009-es tanévben 3 fő** nyerheti el a középiskolai tanulmányok hátralévő idejére, de legfeljebb az utolsó két évfolyamra. A pályázatot elnyert tanulókkal a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság tanulmányi szerződést köt.

A támogatást a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság a tanulmányi szerződés alapján biztosítja az alábbiak szerint:

- diákotthoni, vagy kollégiumi szállásköltség teljes körű térítésével,
- a menzai étkeztetés költségeinek teljes körű térítésével, vagy – a szerv választása szerint – étkezési utalvánnyal,
- tanévenként – számla alapján, személyenként legfeljebb 25.000,- Ft. értékben – ruházatközpontjával.

A tanulóknak vállalnia kell, hogy:

- a tanulmányi és vizsgakötelezettségeinek eleget tesz,
- kifogástalan magatartást tanúsít,
- középiskolai tanulmányainak utolsó évében rendőri szolgálat vállalása céljából jelentkeznek valamelyik rendészeti szakközépiskolába, vagy a Rendőrtiszti Főiskolára és részt vesz a felvételi eljárásban,
- amennyiben felvételt nyert, tanulmányai befejezését követően a támogatás folyósításának időtartamának megfelelő ideig szolgálatot teljesít a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság állományában.

A pályázatot írásban kell beadni. Ennek tartalmaznia kell a pályázó személyes adatait (név, születési hely, idő, anyja leánykori neve, lakcím) és egy részletes önéletrajzot, amelyből megismerhetők családi körülményei, iskolai tanulmányi eredménye, valamint a jövőjéről szóló elképzelése.

A pályázat mellé kérjük csatolni:

- a pályázó írásbeli hozzájárulását a személyes adatok kezeléséhez, valamint ahhoz, hogy e követelményeknek való megfelelés megállapítása érdekében a pályázó lakó- és családi körülményeit, továbbá a korábbi büntetéseire vonatkozó adatok előzetesen és a tanulmányi szerződés hatályának tartama alatt a Rendőrség bármikor megvizsgálhatja,
- szüleinek, vagy törvényes képviselőjének írásbeli nyilatkozatát, hogy a pályázat elnyerése esetén beleegyezését adja a támogatásra irányuló tanulmányi szerződés megkötéséhez,
- a pályázó iskolájának írásos véleményét a tanuló tevékenységéről,
- orvosi igazolást egészségi állapotáról.

A pályázat megküldésének határideje: 2008. március 31.

**Postacím: Pest Megyei Rendőr-főkapitányság
Humánigazgatási Szolgálat
1557. Budapest, Teve u. 4-6.**

A pályázat elbírálását a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság állományából kijelölt személyekből álló bizottság végzi. A pályázatok elbírálása során a jelentkezőkkel egyénileg személyes elbeszélgetésre kerül sor.

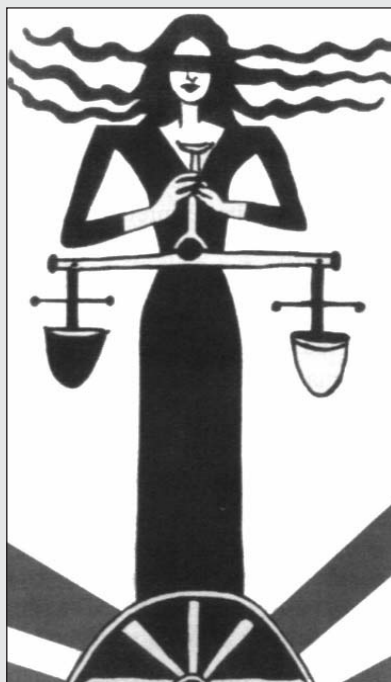
A pályázat eredményéről minden résztvevő 2008. május 10-ig levélben értesítést kap.

A pályázattal kapcsolatos további információért **Kökény Kálmán** bűnmegelőzési főelőadóhoz lehet fordulni.

Elérhetősége: 06-20-238-1618

Antidiszkriminációs Ügyfélszolgálati Hálózat

A hálózatban részt vevő ügyvédek

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Dr. Kiss Éva
3527 Miskolc,
Széchenyi út 35.
Tel: 06 (46) 354-811

Dr. Főnyedi Béla
3980 Sátoraljaújhely,
Kossuth tér 5.
Tel: 06 (47) 322-955

Bács-Kiskun megye

Dr. Sente Zsolt
6400 Kiskunhalas, Tó u. 36.
Tel: 06 (77) 428-064, 423-612
Fax: 06 (77) 428-064

Baranya megye

Dr. Olt György
7700 Mohács, Kossuth u. 51.
Tel: 06 (69) 510-315

Békés megye

Dr. Lipták András
5540 Szarvas.
Arató Pál u. 1/1.
Tel: 06 (66) 216-004

Csongrád megye

Dr. Simonné
Dr. Báron Zsuzsanna
6930 Makó,
Kálvária u. 94.
Tel: 06 (62) 219-015

Fejér megye

Dr. Dobai Lajos
8000 Székesfehérvár,
Börgyár út 2.
Tel: 06 (22) 313-463

Győr-Moson-Sopron megye

Dr. Karcagi-Mészáros Zsolt
9023 Győr, Hunyadi u. 13.
Tel./Fax: 06 (96) 442-968

Heves megye

Dr. Keindlné
Dr. Patyi Zsuzsanna
3360 Heves, Arany J. út 15.
Tel: 06 (36) 545-155

Hajdú-Bihar megye

Dr. Czakó Marianna
4031 Debrecen,
Kishegyesi út 38. fsz.
Tel: 06 (52) 541-657, 541-658
Mobil: 06-20/384-3853

Komárom-Esztergom megye

Dr. Kiss Juhász István
2800 Tatabánya,
Ságvári E. u. 15.
Tel: 06 (34) 323-185

Pest megye

Dr. Lázók Tibor
Dr. Várhelyi W. Péter
Budapest VII. ker.
Dohány u. 76. (OCÖ)
Tel.: 06-1-322-8903/115 mellék

Dr. Molnár Iván
2740 Abony,
Kossuth tér 1.
Tel: 06 (53) 360-135,
360-136/106 mellék
Fax: 06 (53) 360-064

Somogy megye

Dr. Kócsó József
7400 Kaposvár,
Szent Imre u. 14. 1/8.
Tel: 06 (82) 413-906

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Dr. Lőkös Eleonóra
4400 Nyíregyháza,
Hősök tere 9.
Tel: 06 (42) 407-468

Dr. Ferenczy Róbert
4600 Kisvárd,
Szent László út 57.
Tel: 06 (45) 421-523

Jász-Nagykun-Szolnok megye

Dr. Fancsali Ágnes
5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Tel: 06 (56) 420-110

Tolna megye

Dr. Sümegi Helga
7090 Tamási, Rácvölgy 7.
Tel: 06 (74) 474-977
Fax: 06 (74) 570-110

Nógrád megye

Dr. Farkas Imre
2660 Balassagyarmat,
Rákóczi fejedelem u. 18.
Tel: 06 (35) 505-995
Fax: 06 (35) 300-782

Veszprém megye

Dr. Harcos Gábor
8200 Veszprém,
Szabadság tér 15.
Tel: 06 (88) 329-489

Zala megye

Dr. Németh Györgyi
8800 Nagykanizsa
Teleki u. 14.
Tel: 06 (93) 312-749

Vas megye

Dr. Kabay Gábor
9700 Szombathely,
Óperint u. 1.

*Az emlékezés színes álmai a Nemzeti Galériában
A magyarországi kortárs cigány képzőművészek tárlata
a Néprajzi Múzeum kiállítása a magyar Művelődési Intézet és
a Néprajzi Múzeum gyűjteményéből.*

Balázs János festményei

